

ILLYÉS GYULA

Kiegyezés

DRÁMA

SZEMÉLYEK:

PADRE
FERNANDO, a fia
MIRELLA, a menyé
LEONA, a lánya
CARLOS
MINISZTER volt cellatársai
RAMON
ANCILLA, szolgáló

I.

1.

(A család tagjai utcai ünnepelőben, indulásra készen.)

LEONA *(vita végén, ingerülten)*: „Nem szereted a feltűnést” és távolléteddel fogsz csinálni, igenis, kellemetlen feltűnést! Másokra kínos helyzetet.

FERNANDO: Dadoghatom majd a mentegetőzést!

LEONA: Ha odaengednek bennünket! A kormány képviselői mellett jelölték ki a helyünket, apáét közvetlenül a miniszter mellett. Rossz az idő, de máris mondják, évek óta nem volt ilyen spontánul lelkes nyüzsgés.

MIRELLA: Épp ezért nem lesz feltűnő, ha hiányzom.

FERNANDO: Az ünnepelt menyé! Aki engem lát, magát is keresi, s majd még kérdezi is: És a feleségem? Még apa szeme is megakad — megütközik —, hogy maga miért nincs közöttünk.

MIRELLA: Apának nyugalom kell. Minél kevesebb izgalom, vagyis új arc. Nem könnyű visszatérni az életbe, a zajba, ennyi évi börtön után. Hozzuk haza minél hamarabb, minél egyszerűbben.

FERNANDO: Ez az országos tisztelgés épp azt akarja feledtetni vele, a mártírumságnak azt a nyolc esztendejét. Szíve mélyén ennek ő is csak örül. S annál jobban, ha látja a mi arcunkon is az örömet.

MIRELLA: Mentsük ki, ezt üzente, aki előtt csak lehet. Én ehhez tartom magam.

FERNANDO: Mert nem ismeri jól. Az ő szerénységét most minekünk kell kormányoznunk. Csak látszódjék rajtunk is az öröm. A büszkeség. Leona vidékről is föl tudott utazni s hozta volna magával a sógort is. Maga meg! Nemcsak a mi kedvünket fagyasztja, hanem apáét is ezzel a megint csak nem ide illő, igen: „arisztokratikus” finnyássággal. Sürget az idő. Gyerünk. Egyre mégis nyomatékosan megkérem. Megtörténhet — a rendezőségben elhangzott erről is terv —, hogy maga a miniszter benne lesz a szűkebb menetben, amely apát idáig a kapuig kíséri. Jöjjön le oda. Csak perceket kell áldoznia. Erre igazán figyelhet. Ezt megígérheti.

MIRELLA: Megígérem.

(Fernando és Leona kimegy.)

ANCILLA: *(Jön be a szobalány. Virágokat hoz be s kezdi szétrakni.)*

MIRELLA: *(Némi csönd után, mintegy hangulatváltásul segít szétrakni a virágokat.):* Csupa mezei virág? Hogy kerültek ide?

ANCILLA: Küldték. Ezeket küldték. *(Csengetés. Ancilla kimegy, de már jön is vissza.)* Egy úr kér beengedést.

MIRELLA: Nem a legalkalmasabb órában.

ANCILLA: Mondtam neki. De... hogy neki így is... épp ezért — sürgős... „Kebelbeli”, azt mondta, hogy ezt jelentsem. Igen udvariasan mondta, igen tapintatosan.

MIRELLA: *(megértve a „kebelbelit”):* Menjen vissza, Ancikám, s maga még csöndesebben és tapintatosabban értesse meg vele, a kedves kebelbelivel, hogy apósom még gyengélkedik, de ha volna akármilyen jól, mára máris annyian jelentették a tisztelgésüket, hogy — maga a megmondhatója a sok takarítás után — ha ezt a szobát nem öt szobára bővítik, hanem tizenötre, akkor se tudnánk mindenkit a közelébe eresztetni.

ANCILLA: Azt mondja, nem is az öregpapával akar beszélni. Hanem a nagyságos asszonnyal.

MIRELLA: Velem? Kicsoda?

ANCILLA: Aki emitt jött föl a régi cselédlépcsőn.

MIRELLA: Kicsoda? Nem kérdezte a nevét?

ANCILLA: Még névkártyát is kértem. Éppen nincs nála. De azt mondta, igen úriás halkan, mondjam csak, hogy „szobatárs”. A tanár úr volt szobatársa.

MIRELLA: *(rövid gondolkodás után):* Engedje be. Ide. *(A szobalány kimegy. A nyitvahagyott ajtón harmincas férfit bocsát be, maga előtt.)*

RAMON: *(nem mozdulva az ajtóból. Aztán, megtörve a csöndet):* Nem változott. *(Mosolyogva):* Nem sokat.

MIRELLA: Nem emlékszem, hogy láttuk valaha egymást.

RAMON: S lám én megismerem. A lánykori, tizenhat éves vonásai után.

MIRELLA: Nem emlékszem, hogy bár akkor lett volna szerencsém önhöz.

RAMON: Ma se tarthatná szerencséjének. Nagyon megöregítené. Egy tizenhat éves korabeli arcképének ismeretében örülök a viszontlátásnak. Úgy érve, hogy végre hús-vér mivoltában láthatom. Olyan kitűnőre sikerült az a portré. Noha nem hivatásos művész készítette. S nem a legkedvezőbb műtermi fényben.

MIRELLA: Ki s hol készített olyan tökéletes képet rólam?

RAMON: Aki a lelkével látta a modellt! Most nem érti persze. Azt a maga lánykori képét emlékezetből rajzolta egy idősödő férfi. Azzal népesítette a börtön magányát, hogy körmnyi ceruzacsonkokkal ha csak egy tenyérnyi papírdarabot talált, lerajzolta azokat, akiket szívesen idézgetett, vigaszul emlegetett.

MIRELLA: *(most már szívélyesebben):* Ide parancsoljon.

RAMON: A rabtársai vigaszúl is rajzolgatott az a férfi. Főleg a családja tagjait. Annyi szeretettel magyarázta a múltból elővarázsolt alkotásait, hogy magunk is szívünkbe zártuk azt, a modelljeit, a családi albumot. Mindenkiről mindent tudtunk. Magáról már akkor is, mielőtt a magányos portretista menyé lett. Gondolhatja hát, milyen örömet szerzett a

mi „öregünk”-nek — a börtönben minden legidősebb cellatárs: öreg — amikor megtudta, hogy maga a gyönyörűséges, rangos kisasszony épp az ő fiának nyújtotta a kezét, szerelemből, és őt neki gyermeket szülve is boldogítja, változatlanul lobogó szerelemmel. Hogy mondjam: bennünket is folyamatosan boldoggá tett a boldogságáról folyamatosan érkező hírekkel. Engedje meg: utólag is szívbeli gratuláció.

MIRELLA: Köszönöm.

RAMON: Örömmel elmondanám, mit jelentett, hogy...

MIRELLA: Talán egy alkalmasabb időben. Nyilván nem tartozik szorosan ahhoz, ami épp most idevezette.

RAMON: Hozzá tartozik. Szándékos volt, amit mondtam s amit még mondhatnék. Igazolásul, hogy méltó vagyok a bizalmára s a szívességre, amit kérnék.

MIRELLA: Parancsoljon.

RAMON: Rejtsen el

MIRELLA: De... miért, hogyan, hová?

RAMON: Csak addig, míg a kedves apósa ide nem érkezik.

MIRELLA: Vele akar beszélni?

RAMON: Csak egy percnyi tanácsért. Itt álltam lesben, a sarkon, de kint az utcán nem ment volna föltűnés nélkül. Így vártam ki, hogy férje és sógornője elhagyják a házat.

MIRELLA: Bujkálnia kell? Ön nem részesült közkegyelemben?

RAMON: De igen.

MIRELLA: S mégis — szőkevény?

RAMON: Nem lettem méltó az amnesztiára. Újra kezdtem, amit abbahagytam (*mosolyog*): visszaeső hajlamaim következtében... Bocsássa meg izgatottságomat. Igazából nem az okozza, hogy nem kívánt emberekbe botolhatok, hanem ez a már nagyon óhajtott találkozás kedves apósával.

MIRELLA: Magam is izgatottan nézek elébe. Régóta ismeri? Milyen állapotban van? Sokat változott?

RAMON: A javára. De ne tévessze meg a fokozódó humora.

MIRELLA: Humora neki? Azok után, amin átment?

RAMON: „Súlyosbodó humora”, hogy így mondjam. Az eredendő akasztófahumor szerencsés kivirágzása.

MIRELLA: Ez meg a maga humora? Hogy szerencsét mer emlegetni azokról az évekről szólva.

RAMON: Az ő szavai nyomán. Ahogy a Paranaesisek nagy írójának bölcs mondatát a saját használatára átfogalmazta. „Aki életében sokat érzett s gondolkodott”... aki tehát akár az akasztófa árnyékában fegyelmet vagyis fölényt, vagyis mosolyt parancsolt az arcára, az egy életen át rakhajta ugyanoda a nevetés álarcát, páncélnak persze.

MIRELLA: Maga hány évre volt, hogy is mondjam...?

RAMON: Már mint abonálva, állami kosztra? Elviseltem.

MIRELLA: Most is tréfál?

RAMON: Mindössze két évig álltam föl a smasszer hajnali kopogtatására úgy, hogy zupát kap-e a nyeldeklőm vagy kötelet. Kedves apósa hét évig várta úgy, a korai személyzetet, hoznak-e valamicske szeszt is.

MIRELLA: Nem szeretem az ilyen hangot a múlttól. Azoknak az embereknek a sorsa...

RAMON: Mint a szenteké! Barlangi remetéké! Se ital, se dohány, se...

(*Kint trombitaszó.*)

MIRELLA: Kérem, erre kövessen.

(*Kimennek.*)

(*Bejön némi szünet után Fernando. Körültekint, hogy minden rendben van-e. Kitarja az ajtót, Leona, majd Ancilla lép be és szinte bevonultatják — az apát, Padrét. Elvárva tőle a kellemes meglepetést.*)

PADRE *(nem úgy meglepetve, ahogy elvárták tőle)*: Ez meg a hajdani szobám volt?!

FERNANDO: Darabról darabra!

PADRE: Elég volt ebből a színpadszerű rendezésből. Hogy annak a nem kívántam magányomnak éveit megtoldottátok az intenzív gyógyító kúra napjaival, hagyján. Ép testet prezentálni a világnak. Higgyék, hogy ép a lélek is. De ez: Kinek az ötlete volt? Hirtelen az átmenet, no de csak kibírom tán ezt is befejezésül.

LEONA: A legfelsőbb hely érdeklődik apa állapota iránt.

FERNANDO: S hangulata iránt. Maga a miniszter helyezte kilátásba tisztelgő vizitjét.

LEONA: Oly boldogok vagyunk!

PADRE: Akár jó magam. Nocsak, a régi fogasom is?

FERNANDO: S minden a pontos helyén! Mint *akkor*, huszonöt éve, amikor apáék, anyáék az esküvő után berendezték. Ami csak föltalálható volt a hajdani bútorokból, mindent fölhajtottunk, örvendve, hogy megszereztük. A kormányzat részéről épp úgy örült, aki csak támogathatta elgondolásainkat.

PADRE: Köszönöm. Megható viszontlátni, amit annak idején tán meg se láttunk. *(Egy székre)*: Ugyanaz minden, ami akkor?

FERNANDO: A megszólalásig. Tessék kipróbálni. Ha csak egy percnyi kóstolóul beleülni.

LEONA: Ebben a székben dolgozott, kedves apa, éppen akkor, amikor a pribékek megrohtanták: közvetlenül ebből ragadták el!

PADRE: Megkímélem a fenekemet a hősi földidézéstől. Vagy lássuk. Ha ez volt valóban.

LEONA: A díszvankos benne az Országos Nőegyesületek közös kézimunkája. A támla brokát terítőjét a lombárdiai takácsok küldték.

FERNANDO: Azt a fészekmelegséget akartuk rekonstruálni, amiben apa itt harcai közben meghúzódhatott, rögtön anyával való esküvőjük után.

PADRE: Másodszor említed, hogy esküvő. Mikor ideköltöztünk, anyáddal még nem voltunk összeesküdve. Bár rögtön egy nagy Krisztus-képet akasztott föl a falra. *(Nézi a szabvány népvészár-arcmásokat.)* Nem, nem ez volt, az sem, az sem.

FERNANDO: Föl fogjuk kutatni. *(Füzetébe jegyez.)* Záros időn belül itt lesz.

PADRE: Ráismersz, hogy valaha itt nevelkedtél? Annak az ablaknak a deszkáján írtad a leckédet, én meg emennél...

FERNANDO: A nagy kiáltványt!

PADRE: Nem, azt törökülésben a sarokban az öreg szőnyegen... Ez volt?

LEONA: Ez, ez, restaurálva a kopott helyeken.

PADRE: Ezt még szegény feleségem maga stoppolta be. Az volt rajta a legkedvesebb, legértékesebb a szívemnek. *(Leona intésére Fernando ezt is följegyezi.)*

FERNANDO: Itt egy távirat, a legfelsőbb helyről. *(Olvassa)*: „Az évtizedek vaskörme megtépázta a múlt célkitűzéseit: az új nemzedék dolga, hogy minden annál tökéletesebben emelkedjék, viruljon, töretlenül továbbra...”

PADRE: Úgy, úgy! Örülök és szeretném látni majd a két szememmel, hogy az egész ország úgy változik, emelkedik javaiban, úgy virul — derül sőt világosodik, ahogy ez az én egykori mellékudvari szobácskám, amelyből bizony csak egy füstös tűzfalra nyílt kilátás.

LEONA: Tessék megnézni! Mindenütt kettős ünnep. Apa köztünk van s a szebb jövő velünk. *(Széthúzza a függönyt.)*

PADRE: És ez? A jó öreg lichthof?

LEONA: Elvitte az idő!

FERNANDO: A fejlődés. Ahogy apa már a szanatóriumból idejövet a nem rövid autórúton, mindkét oldalán láthatta. Apa szeme éppúgy örülni fog a békülékeny összefogás eredményeinek.

PADRE: Az út két oldalán kirendelt iskolások kendőlobogtatását, ünnepi indulóit láttam, rendőrsorfal mögött. Remélem, ide most nem a gyárakból vezényeltek néhány jótorkú élmunkást.

FERNANDO: Apa nyelve élet csak nem tompították el az évek...

PADRE: Tréfálok, mert örülök, én is örülök. Mindjárt könnyet is törölök. Ott bent az igazi bilincsről az volt, hogy nem lehetett részünk az összefogás, a fölépülés tennivalóiban. A hála melege lesz a tenyeremben, akivel csak kezét foghatok.

FERNANDO (*kinti zajra fülel, kisiet, visszajön*): A miniszter! (*Jelentős csönd.*)

MINISZTER: Protokolláris díszben feszíték. De korai az ijedelmed. Most még csak közvetítő vagyok. Közminiszteriális óhaj, hogy az a te mindnyájunknak — az egész birodalomnak — oly szívbeli megünneplésed egy szűkebb körű kormányfogadással kezdődjék. Ezért késtem. Bocsánat érte.

PADRE: Ezt a fogadást elkerülném.

MINISZTER: Gondolom. Tudom, nehezen válsz meg ettől a lakástól.

PADRE: Mint jól rámszabott kabáttól.

MINISZTER: Kinőtted.

PADRE: A sötét zárka sarkában kuporogva...

MINISZTER: Ott nőtél meg! Országosan. Olyan országban, mely maga is megnőtt. És ez a hatalmasan nekifejlődött nemzet nem szégyenítheti magát azzal, hogy a legnagyobb fiát...

PADRE: Hagyd abba!

MINISZTER: ...a kohinorgyémántját véka alatt hagyja.

PADRE: No, csak szagatod a füleket a csinn-bumm frázisaitokkal. Ezrével borították a vékákat a reakciós kamarillák azokra a régi jóakarató gyémántokra.

MINISZTER: Az új idők vihara, hál' istennek, a pokolba söpörte azokat a vékákat.

PADRE: Nagy neveltség lenne, ha a rugósdobozok bohóckáinak mintájára a vékák foglyai a hatalom polcaira szökkennének.

MINISZTER: Te már a véka alatt lobogva világító fáklya voltál.

PADRE: Folytatod? Csinn-bumm?

MINISZTER: Sőt, fokozom. Azokat a vékákat nem a szél vitte el; a te lángod gyújtotta föl s égette porrá. És semmi csinn-bumm, semmi hízelgés. Munkát hozok. Megint. Folytatást. Közös vállvetéssel toltuk a mai jó útjára az országot. Egyenesben vagyunk, de... Értesz a politikához, tudhatod, ha valakit úgy ünnepelnek, mint az imént téged is, az reális erő. Százerek tódultak ki az irodákból, műhelyekből...

LEONA: Az egész város! Az egész ország!

PADRE: Dologidőben!

MINISZTER: Ünnepelni. Ne siesd el a tiltakozást. Nem csak téged ünnepeltek. A végre győztes mozgalmat, amelynek irányító fáklyája te voltál, sőt: szokja meg a füled — a mőzesi lángoszlopa mind a mai napig.

PADRE: Fárasztja már a dobhártyámat is ennek a „meghitt” találkozóznak a zaja. Hol van Mirella? Még messziről se láttam.

FERNANDO: A gyerekek miatt nem jöhetett velünk. De az unokák is örülnének a nap héroszának.

MINISZTER: Nos hát — (*Padrehoz*) — „máskor”! Pihend ki magad, nem alkalmatlankodom tovább... (*Indul, de nem megy ki, mert...*)

MIRELLA (*siet be, frissen, váratlanul. Megáll az ajtóban, hosszan nézi Padret. Hozzáfut. Könyvét törli a hosszú ölekezés végén*): Tudom, hogy „női ügy”, hogy tilos, de...

PADRE (*szintén könnyét törli*): De nekem nem. (*Eltartja magától Mirellát, de ismét magához vonja.*) Legyünk férfiak... (*látva, hogy a Miniszter is elérzékenyül.*) ...Valamennyien. Nehogy még mások is azt higgyék, hogy valóban az a szenilis öregúr lett belőlem, akivé volt rabtársaim fölmagasztalni akarnak! Hadd lássalak. Nem változtál. És különben? Milyen az életed? Beszélj!

MIRELLA: Arról tán a kicsik beszélhetnének. Tessék megnézni őket.

MINISZTER: Ott fölösleges már a hivatalos asszisztencia. Ami számomra is szívbeli víg-

lom volt. Búcsúzom. „Záróközleménybe” foglalva szerencsés miszióm velejét: Az uralkodó is személyes kézsorítással szeretné kifejezni...

LEONA: A császár?! Maga a császár?!

MINISZTER: ...No majd meglátod, mit közöl. Rövid lesz és nem fog fájni. De az igazán elkerülhetetlen. Igent mondasz? Helyes.

PADRE: És köszönetet mindazért, amit tettetek értünk, értem.

LEONA: Hogy megérhettük ezt a napot!

PADRE: De halod a gyerekricsajt, az élet hív. Majd a fiam ki- és lekísér, ő már ismeri a járást ebben a szobalabirintusban.

LEONA: De majd én is, én is. Volna szavam hozzá.
(Miniszter, Fernando és Leona kimegy.)

MIRELLA: Váratlan vendéget hozok. *(Kisiet, Ramonnal tér vissza.)*
(Régi ismerősök látják viszont egymást. Hogy veszélyben, azt Ramon azzal érzékelteti, hogy feljegyzí örömet. Padre viszont azzal, hogy már öregesen kerül a hatása alá.)

RAMON: Manuel bátyám. Kedves — „Padre”!

PADRE: Ez aztán istenküldte ajándék a meglepetések forgószeleiben is. Ide ülj! Mintha vánkossra ültetnélek. És előlről, mindent apróra, hogy mi esett veled attól fogva, hogy utoljára volt vigaszom ifjú tanítványban!

RAMON: De előbb a szerény tanítvány zaklatná néhány kérdéssel a mestert. Hogy izlik a szabad ájer?

PADRE: Mint a szélmalomnak a szél! Azt se tudom, hol kapjak hozzá a régi — már azt hittem hamvába holt — Nagy Tervnek!

RAMON: Hogy az isten háta mögött is a boltokban, ahol cukrot, kenyeret, dohányt, vaszeget árulnak, függjön a portékák polcai közt egy kis téka is?!

PADRE: Ami ne csak a nevével, hanem a tartalmával is hirdesse: valamikor bibliotéka volt.

RAMON: Nagy művek szülőotthona a börtön!

PADRE: Az sajnos nem, baboná, hogy a négy puszta fal a legkedvezőbb fogamzó helye az írásnak. Mert Cervantes, Dosztojevszkij...

RAMON: Vagyis küldjünk dutyiba és katorgába minden zsenigyanús költőt?!... Mert ott rögtön lefekszik nekik a Múza?

PADRE *(nevet)*: Ha bizonyos volna, többen látogatnák ezt a találkahelyet. Hogy a társadalmi tudomány száz év alatt úgy kivirágzott, az ok: már kezdő művelőit seregestül cellába csukták. Eszméket jól megvilágítani a végső konkluziókig, a tanúságtevésig — van úgy, hogy a vértanúságig —, az bizonyos, hogy börtönéjszakában kiválóan lehet. Sötét zárkáimnak nem egy tündöklő tantételemet köszönhetem!

RAMON: S milyen ragyogó pedagógiával tetszett vezetni aztán a nekünk adott tanfolyamokat!

PADRE: Paidos görögül, hogy folytassam a leckét, annyi mint gyermek, agogia, meg vezetés! Apaként vagyok büszke és felelős a tanítványaimért. Úgy igyekezz! *(Mirellához)*: Türelmetlenül hallgatod már ezt a malomkereket a számban...

MIRELLA: Csak azért, mert minden percben itt lehetnek, akik az imént kimentek. És... jobb, ha most minél kevesebb köztünk a tanú.

PADRE: Még az urad, a fiam se?

RAMON: Még bátyámnak is olyan titokként mondom el: tíz-tizenöt ember élete megy rá, ha kitudódik.

PADRE: Beszélj! Kiszabadultál! Visszahúzódtál? Megírtad a nagy disszertációt: Kaptál rá kiadót! *(Mirellához)*: Ő meg a hazai, sőt európai tolvajszavak eredet-tanulmányozására adta a fejét...

RAMON: Bátyám biztatására.

PADRE: ...kihasználva a szerencsés helyszíni adottságot és a rengeteg időt. Szóval kikapcsolódtál?

RAMON: Csak a kopók szeme elől! Foglyul ejtjük mégis a császárt! Gonzalesék elhamarkodták a vállalkozást. De a Komité döntését most mi vesszük kézbe. Ha most a királyi koronáért is az országba meri tenni a lábát, plére csúszik: verembe bukik.

PADRE: S hányan fogtok sírba bukni újra, ti!

RAMON: Szerencsére a policáj se dolgozik hibátlanabbul, kevesebb zűrzavarral, mint mi. Kiejtett még engem is a gépezetük, a híres szűrőjük. Álltam a keresztkérdéseket, s így csak a száműzetést szabták ki rám. Elhagyni az országot, „záros határidő előtt”. Erre inkább egyet.

PADRE: Mikor telik le?

RAMON: Letelt. Öt hete. De csak a lakásomat, a saját kéglimet hagytam el.

PADRE: És hogy merészelsz most ráadásul...

RAMON: Hogy megháláljam a szerencsémeket. Nem vagyok kártyás, de — dupla vagy semmi! Egyedül maradtam a többiek közül. Helyettük is hírt kell adnom fölfelé is, lefelé is. Egyszóval újra együtt egy kemény kis gárda. Úgy hívjuk magunkat: „az akciósok”. A „tettlegesek!” Bátyám egy életen át dolgozott azon, hogy ennek a mi nemzedékünknek stratégiája is legyen. Itt van a katonaság hozzá: mi, a rohamcsapat kérünk vezényszót az indulásra, mielőbb.

PADRE: Nem tudom, mit kérsz ezzel a „mielőbb”-bel. Nem vagyok korotokbeli. A felelősség kívánja, hogy tájékozódást is kapjak. Kínálkozok rá alkalom s addig én meg türelmet kérek. Túl heves vagy, nem változtál.

RAMON: De az ország ugyancsak! És az egész világ, itt köröttünk, de messzebb is. Itt a pillanat, hogy mi tüthetünk vissza végre, egyenest a monarchia tartópillérére úgy, hogy az egész korhadt épület összereccsen. Bátyám nem tudhatja, de az én tisztem, hogy a szemébe mondjam — azért törtem be ilyen sürgősen ide —, hogy milyen tűzhányó erejű feszültség várja bátyámtól a karamelést, hogy kitörjünk!

PADRE: Te akkor is csillapodj és csillapíts. Nem szeretem a parancsnoki hangot. Menj vissza egyelőre oda, ahol eddig voltál, ezt tanácsolom.

MIRELLA: Ki az utcára? S ha mégis rádobják a hálót?

PADRE: Akkor itt maradsz. Annyi időre (*Mirellához*) csak tudunk fekvőhelyet adni neki?

RAMON: Nem szeretnék alkalmatlankodni. Tolakodó tanítványként, javíthatatlan zslugásként nyugtalanságot kelteni.

PADRE: Ez számodra most a legbiztonságosabb hely. Érted én felelek — elbolygó adeptus! A ház vendége vagy! Az eszünket is meg kell kérdeznünk, mielőtt a szenvedélynek adjuk át a szót, lehet békés út is az előrejutáshoz.

RAMON: Kompromisszum. Megint? „Összehangolása az együtthatóknak!” A császár számolatlanul akasztotta, lövette főbe, rothasztotta tömlőc szalmáján ügyünk legkülönb harcosait — hiába! És most ez a hiába — világbotrány; és most kezdjük kalmárkodást, hoci-nesze kereskedelmet?

PADRE: Tisztességes mesterség az is. Az alku még hősi is lehet, mint amikor még életveszéllyel hozták, fegyverrel, a boltosok Kínából a selyemgubót, Arábiából a kávé. Ez vár miránk is. Kolumbus is kereskedőként indult egyesíteni azt az egy világot. Van alkuvás vértelen is.

RAMON: De most harc van. Győzelemért.

PADRE: Ami majd új harcot szül, szüntelent: pusztulást! Gyerekkorom állatvásárain az alku végén a kézszorításra még keresztet rajzoltak a népek: a béke jegyében váltak el a tenyerek. Az üzlettől nem volt idegen a — hit.

RAMON: De most: struggle for life! Darwin igéje világosságot gyújtott, új égi fényt, új ki nyilatkoztatást az agyakban.

PADRE: Új pokolsötétséget a szívekben.

RAMON: A tények beszélnek, bátyám, a tények! Nem dühöng ádáz létharc, sőt, osztály-harc még anyám virágoskertjében is?

PADRE: Kérdezd meg a tulipánokat, miért fogadják eleve kitért kehellyel — combokkal! — a feléjük zümmögő rovarokat. Elfeledve, hogy mi is volt köztük hajdan a „küzdalem”. A természet nemcsak a harcra ad példát és tanácsot. A békülésre még többet. Mit mond már az őszi levélhullás is! A halottakat el kell temetni; a sírokra, a csataterekre avart rendezni, sarjadjanak az új csírák.

RAMON: Úgy értsük, hogy azok, akik a mártírság stigmái, a csatatéri sebek fölé elfogadják a Szent István-rendet, a véreskező császár gyémántos keresztjeit és fekete-sárga vállszalagjait, azok legyenek a példaképeink. Dőljenek be az országos parasztfogásnak, csak azért, mert az elvföladásra, a nemzetárulásra, a haza kis- és nagypipájú okosai olyan tetszetős szavakat eregetnek a levegőbe, amiket számra venni is utálok? Hallom, most éppen a kompromisszumra keresnek olyan szót, hogy ne emlékeztessen a kompromittálásra. Megegyezés? Kiegyezés?

PADRE: Köphetsz előttem is, ha túl epeízű volt.

RAMON: Húgyízű!

PADRE: Szaglássz egy-két szippantásnyit hátra! A történelemben. Hányszor borította füstbe-tűzbe az ilyen kezdeti szembenállás az esendő Európát a Róma—Bizánc, a Genf—Vatikán „nézeteltérés” idején.

RAMON: Lehetett volna köztük akár egy deszkaszálnyi palló?

PADRE: Lehetett volna a mi szemünkkel nézve. Ha nem rángatják egymást szinte kéjjel a szakadékba, hogy ha másutt nem, hát ott egyesüljön ez a két ellentétes felével is olyan egyetlen egy bolygó. Sajnos olyan messzelátó még nincs, hogy orrunk elé rántsuk vele a holnap, még kevésbé a holnapután képét.

RAMON: Van ilyen messzelátó! Azon át még a jövő század képét is maga elé rajzolhatja, aki legalább ötig tud számolni a történelem egyszerű tábláján. A császár bandája halálba viszi a birodalmat. Aki a népünk sajkáját most is a kontinens legbutább, ugyanakkor legbűnösebb kamarillájának hajójához köti: gúzst érdemel a kezére, minél előbb. Ezt nem én mondom, sorban mind a kiűzött Kasszandrák!

PADRE: Egyelőre jó szelek vinnék azt a hajót.

RAMON: A pokol szelei. Aki tud, máris távolodik tőle, a hulla és rothadók szagától. Ott a távolodók közt a helyünk. Ma még nem is utolsó helyünk. De ha nem adunk most életjelt, utolsó patkányként sem menekülhetünk.

PADRE: S mi volna az a végső életjel?

RAMON: Elrabolni a császárt. Megölni személyében is a zsarnokság megtestesítőjét. A kezdeti kudarc nem cáfolja magának a vállalkozásnak a sikerét. A legutóbbi terv szerintem nem is áruulás, hanem a késedelmezésünk miatt kapott zátonyt. De azzal, hogy egy műegyetemi tanár, egy testőrhadnagy emelt fővel lép a kivégzőhelyre, nemzeti becsületünk adott életjelt; hogy városuk főterén a katolikus és a református pap egymáshoz láncolva mutat példát, lelkesítő toborzópéldát: ezrek, tízezrek készek a cselekvésre, csak kapják meg azt a jelt!

PADRE: Reménytelen rohamra? Képtelen vállalkozásra? S ezt tanítómestered előtt mered mondani? Ha fiatal volnék, erre vállalkoznék, ezt érezném méltó erőfeszítésnek. Megakadályozni, hogy az a sziklahasadék tovább repedjen. Hogy igenis egyik kezünkkel itt, a másikkal ott, teremtsünk akár eleven hidat. Még ha szétszakadunk is.

RAMON: Mert különben: Csak a gyengébb szakad bele. A struggle for life szabálya szerint.

PADRE: A szabály az, hogy az ilyen harcban is az élenjárók, a különbek, a hősök pusztulnak bele, és a gyávák, a silányok folytatják a fajt.

RAMON: Köszönöm a leckét! Ez az igaz beszéd! A tiszta szó!

PADRE: Szemben a józan értelemmel? A tiszta érdekekkel?

RAMON: Azzal is. A „tisztá” életért! Megpróbálni a lehetlent is.

PADRE: És a híd?

RAMON: Áthidalni olyan mélységet, amelynek mindkét partja már attól is omlik, ha tartópillért akarunk rakni rá?

PADRE: De a bennszülöttek csak átmennek fölötte. Kötelet dobnak át. Az indiánok gyökérből font kötelet. Alulról küsznek rajta, mint a majmok.

RAMON: Nem kockáztatnám meg.

PADRE: Rábészelnélek. Ha annak esélye nélkül az vár a világra, ami már annyiszor rákövetkezett.

RAMON: A pusztulás?

PADRE: Most aztán alaposabban, mint a nagy népvándorlások meg a kisebb-nagyobb válásháborúk nyomán. A visszabarábosodás úgy les ránk, mint cölöplakó eleinkre a tigris.

RAMON: Most hol tanyázik?

PADRE *(Előbb Ramon, aztán saját mellét kopogatva)*: Itt, meg itt.

FERNANDO: Újabb örvendetes távirat! A minisztérium az iránt érdeklődik, holott húgom csak tegnap nyújtotta be azt a kérvényt, hogy... *(Megpillantva Ramont.)* Bocsánat, nem tudtam, hogy látogató van.

PADRE *(a poharukra)*: Bizalmas, ahogy látod.

FERNANDO: Szervusz. Első nézésre, nem tudom, hova tegyelek az emlékezetemben.

PADRE: Egyelőre sehova. Tekintsd láthatlannak.

RAMON: Édesapád régi tisztelője, azaz tanítványa vagyok, a névtelenek közül.

RAMON: Örvendek.

PADRE: Ő — volt rabtársam. Nevét fél kiejteni az — emlékezetem. Némi baj kerülgeti. Jónak látjuk, hogy a hatóság emberei ne figyeljenek föl rá. Úgy lehet, letartóztatási parancsral kerülgetik.

FERNANDO: És mi minek köszönhetjük a véletlen szerencsét?

MIRELLA: Csak most jött. Én rejtettem el.

RAMON: Amivel nem akarok tovább visszaélni. Mert úgy érzem, már fölöslegesen venném igénybe. Búcsúzom köszönettel és — bátyámnál a holnapi jelentkezéssig.

MIRELLA: Nem kockázatos mégis az utcán járnia?

PADRE: Alkalmasabb lenne bérkocsit hozatnunk.

RAMON: Szeretném hozzászoktatni a nyílt levegőhöz az arcomat is, a tüdőmet: a belső részeket is!

PADRE: Majd kinyitod a kocsni ablakát. Ide hozom a kapu elé. *(Kivezeti.)*
(Némi csönd a házastársak közt.)

FERNANDO: Ez mégis meggondolatlanság volt. Hogy ő ülteti kocsiba. A kapunk előtt.

MIRELLA: Apa... fiatal! Mihelyt csak meglegyinti az illegalitás szele, visszafiatalodik! Imádom! Még a kamaszkor lángolásait is őbenne!

FERNANDO: Mások, sajnos, az aggkor tüneteivel rokonítgatnak.

MIRELLA: Százszorta inkább az ilyenfajta „szenilitást”, mint a mégoly „nyugalmas”: — álmos szerenitást. Magunknak is. Hogy maga se kezelje kislángon magában az apai részt!

FERNANDO *(magához vonja)*: Csak te ne hidegülj, te ne távolodj el tőlem. Bár... azt a lángot bennem még a fagyos huzat is éleszti. Vagyok, ami vagyok, de ez, hogy még így is fölfelé tudok nézni rád... Sosem vágyódtam így, napjában többször is, nem a kastély, meg a svájci intézet melegít, hanem... Azok az okos nyelvek, akik a páros szólásban, hogy test és lélek, a testet teszik előre... *(Forró ölelés, végül Mirella ellenkezése nélkül.)*

(Az előbbi lakás. Könyveket cipel be két hordár, bőrdobban, de összecsomagolva is.)

MIRELLA: Csak tegye le. Majd később fölrajuk.

FERNANDO (besiet): Itt van a könyvszekrény is! Azt ki rendelte ide? Hova tesszük?

MIRELLA: Apa kérte ide.

FERNANDO: De hova — tesszük? Hova, itt? Azokat a régi szuvas polcokat! (Kikiált):

Gyertek vissza! (Mirellához): Ez itt nem maradhat!

MIRELLA: Egyelőre. Apa majd kiválogatja.

FERNANDO: Csupa saláta. A folyosót se csúfíthatjuk velük.

MIRELLA: Apáé.

FERNANDO: Ott járnak be a mi vendégeink is. Reprezentációs helyiségnek szántam. Az előszoba az, ami az operában a nyitány. Az adja meg a nívót, a tónust.

MIRELLA: Azért nem rakhatjuk ki, ami apa holmijából még ittmaradt. Igazodjunk az ő ízléséhez, amíg együtt élünk.

FERNANDO: De nem a szeszélyeihez. Ha velünk él!

MIRELLA: Ahhoz, hogy jól érezze magát.

FERNANDO: Nincs meg minden kényelme?

MIRELLA: Nem a kényelem kell neki. Az inkább feszélyezi.

FERNANDO: Rá kell szoktatnunk, próbálja élvezni, hogy egy kicsit már tágasabb az életünk.

MIRELLA: Röstelli emlegetni, de látszik, hogy nem lel egy magának való zugot.

FERNANDO: A lakosztályában? Az egész ház hozzá alkalmazkodik.

MIRELLA: Az elől éppenséggel bújik. Legszívesebben kiköltözködne belőle.

FERNANDO: Ebből? Innen?

MIRELLA: Meg kell neked is tudnod.

FERNANDO: Rávall! Sose voltak érzékszervei a tágasságra, az igazi kényelemre, a tapintható örömről. Bennünket a jobblétnek már a szele fölfrissít, én boldogságot nyelek már a lehetőségétől. Mintha velük együtt börtönből szabadulnék, sose dagadt ennyi reménytől a szívem.

MIRELLA: Mert csak a saját boldogságod látod.

FERNANDO: Meg a tied. Meg a gyerekekét. Nem vagyok, ahogy most mondják: „pályabajnok”. De most a pálya jön a lábam elé s ettől a lábizmimba nekem igazi fiatalság költözik. Ő meg épp most... Semmi rugalmasság.

MIRELLA: A maga módján fiatalodik.

FERNANDO: Végre ígéretes passzban vagyunk, ezt olvashatom akár a hivatali portás képeről: a fölötteseim egy alkalmat nem hagynak ki: „és a kedves apád? Rendezkedik már az új életre?” Nem, szó sem lehet semmi elköltözésről.

MIRELLA: Abban mégis csak övé a szó.

FERNANDO: Úgy mondod, mint aki szintén arra hajlik.

MIRELLA: Megértem.

FERNANDO: Külön élni? Mire jó valakinek az ő korában külön lakás? Á, persze! Még valami, amit észre kellett volna vennem. (Fejét csóválva, nevet.) Most pótolja!?

MIRELLA: Hamis útra tévedsz, ha itt keresed az okait. Csúnya útra.

FERNANDO: Hanem hol keressem az okot? Pubertáskorúak vágynak: lángolnak külön lakásért; kirepülésre a családi galambdúcból.

MIRELLA: Csak örülök, bármiképp látom apádban a tetterőt.

FERNANDO: Én nem. Szégyenkezném. Helyette akár.

MIRELLA: Ez már több mint csúnya, ez már piszkos út, ha így folytatod. Még gyámkodnánk a tulajdon apád fölött.

FERNANDO: A jó híre érdekében.

MIRELLA: A tekintélye érdekében: tegnap még így mondtad. Apa azt teszi, amit akar. Felel magáért: vállalta mindig a következményeket. A rossz időkben is.

FERNANDO: Dupla tévedés. Még rosszabb következtetés. A hátrányokat, bajokat akkor mi épp úgy „vállaltuk”! A továbbiak „vállalásához” azért lesz közünk. Az ő jó, vagy rossz híre, az ő emelkedő vagy süllyedő konsziderációja már a mi családunk emelkedése vagy hanyatlása is. Attól pedig ő sem független. Intézheti a nem firtatom miért titkos találgait ahogy neki és — amint látom — neked szintén tetszik, de holmi rosszhírbe keverő területenkívüliségről — pied-à-terre-ről — hallani sem akarok.

MIRELLA: Csöndesebben is megbeszélhetnénk.

FERNANDO: A családnak megvan a maga független vára; az erős otthona, ez itt. Én építettem, s be fogom fejezni a továbbiakat. Raktam a falat már akkor, amikor egyedül viseltem a terhet. Az ő következményvállalása következtében. Éppoly jogos birtokosnak érzem magam ebben a szélesebb, szellősebb keretben.

MIRELLA: Ő meg épp abból szokne ki, meg az elől, ami még azután következik. Kezébe se vette a „hétvégi pihenőház” építési terveit.

FERNANDO: Mert perspektivikusan még mindig a börtönben él, — nem nyílt ki a szeme, az agya arra, hogy megváltozott a világ.

MIRELLA: Köröttünk. Amit a szeme csak nem szokik meg.

FERNANDO: Például?

MIRELLA: Hogy miből kezdtünk a Sólyom hegyi ház építésébe.

FERNANDO: Szabályos állami hitelből. Központi akció keretében. Miért ne akarná kifejteni a kormányzat a háláját másképp, mint vezércikkben.

MIRELLA: Azokat sem szereti a szeme.

FERNANDO: Itt vagyunk! Ez vág egybe a te kastélybeli exkluzivitásoddal.

MIRELLA: A mi exkluzivitásunk abban a huzatos „kastélyban”! Fűtésre se telt.

FERNANDO: Csak nőrszre.

MIRELLA: Meg vajás krumpli: vacsorára.

FERNANDO: Nekünk még vajra sem. Eddig mi voltunk lent, a kerék talpa, most majd mi leszünk felül: forog a világ, merjük csak magunkra is mérni, szédülés nélkül, ha velünk fut a kocsi...

MIRELLA: Az állami kocsi a gyerekekkel az óvodába!

FERNANDO: Jogunk van hozzá. És a kocsi útja amúgyis arra visz.

MIRELLA: Nem ahhoz szoktatnám őket sem én, sem a nagyapjuk.

FERNANDO: Rájuk gondolva kellene elviselned. Juttassuk csak őket arra a nívóra, ahol a mágnásivadékok ma is nevelődnek.

MIRELLA: Annyit tekintgetsz a dédanyáim világa felé, hogy megrémülök, én is csak mint onnan való kellettem neked.

FERNANDO *(átölelné)*: Te kellestél. Te kellesz örökre. És te is, akármilyen huzatos kastélyból jöttél az én karomba, velem vállaltál külön, igazabb életet...

MIRELLA *(elhárítja)*: Az apád fiával, aki akkor voltál.

FERNANDO: Aki mind máig vagyok. Épp csak már nem petróleumvilágításnál, átszabott, meg kifordított télikabátban, újra- meg újratalpalt cipőben, nem szólva a fölösleges maradiság lelki járulékaikról.

MIRELLA: Az tartja meg, hallhattad, a valóság talaján, a talpán.

FERNANDO: . Az a tervrajz, amit eltol maga elől, nem légvár, de még csak tündérkastély-álom sem. Szükséglet. Hova hívjam meg azokat a barátaimat, akiknél vaddisznóvadászakor vendégeskedek: Igenis az apám fiaként.

MIRELLA: Engem az kért meg, annak mondtam igent.

FERNANDO: A „börtöntöltelék fia”! Nagy sebet kötöttél be vele akkor rajtam. De meddig szánsz még apám versenytársának?! Kettőnk közül mégis én fejlődöm s nem ő; én fiatalodom! Enyém a jövő: a munka, a teher. Nekem kell kezemben tartanom a család

eleven testét... De a tiedet éppúgy. *(Átöleli.)* Örülnék, ha nagyobb bizalommal, több derével néznéd a ránkmosolygó szerencséd. Az én és mindnyájunk friss lelkületével. Ahogy kormányozom apám lépteit is. Ebben kérem a te segítségedet. *(Megnézi az óráját.)* Már itthon kellene lennie lassanként a palotából. De ahány perccel többet tölt ott, örvendetes. Fogadjuk mi is úgy, hogy tartós legyen az önbizalma. S érezze, hogy a legmelegebb fézszer számára ez, a családé. *(Csöngetés.)* Na, mégis? *(Megnézi a zsebóráját.)*

ANCILLA: A tegnapi ittjárt úr van itt egy másik idegen úrral. Névjegyet ez sem kínált. *(Beengedi az újdönjtötteket.)*

FERNANDO *(kimért bizalmatlansággal fogadja az elsőnek belépő Ramon kéznyújtását. A tökéletes öltözékű és modorú Carlos iránt már több a bizalma.)*

RAMON: Én vagyok az ő névjegye s egyben a beajánló levél. Régi közös rabtársunk.

FERNANDO: Örvendek.

CARLOS: Részemről a szerencse. S a bocsánatkérés a kéretlen betörésért.

FERNANDO: Szintén rejtőzködési ügyben?

CARLOS: Olyasmi ri le rólam? Madarat tolláról, igaz, de ne méltóztassék ezúttal a mellékelt jómadár után klasszifikálni engem. A legtökéletesebb legalitás részese, sőt védelmezője vagyok.

FERNANDO: Állok rendelkezésére.

CARLOS: Elképzelem, milyen rabjársát kell elszenvedniök, amióta az újságok is oly magasztosan emlegetik édesatyjuk hazatérését. Beiktathatnák napi programjába, hogy engem is fogadjon?

MIRELLA: Percenként reméljük visszatértét.

FERNANDO: Maga a kegyelmes úr, a miniszter jött érte s biztosított bennünket, hogy ő is fogja személyesen hazakisérni.

RAMON: Nagy kitüntetés! *(Mirellához):* Akkor mégis azt kérem, vonulhassak ismét látatlanba arra az időre.

FERNANDO: A kegyelmes úr látogatása elől? Nem tartozik vajon ő is az együttraboskodók legszorosabb köréhez?

CARLOS: Helyesnek tartanám én is a visszavonulást. Csak a legbizalmasabbak ittlétét a miniszter úr társaságában.

FERNANDO: Ön sem óhajt most eszmét cserélni a miniszter úrral?

CARLOS: Épp a napokban tárgyaltunk három teljes órát, már apró részletekig tisztázva némely feltételeket.

FERNANDO: Mint a hajdani fogolytársak körének tagjával?

CARLOS: Mint a kör mindmáig legbelsőbb gyűrűjének tagja. Aki az ő részéről is, úgy érzem, őszinte nagyrabecsülésnek örvendhetek. Védekezniem kellett szinte, milyen magas hivatal elfogadására unszolt; unszol változatlanul.

FERNANDO *(kérdő pillantással Mirellára):* Még nem tisztáztok a feltételek?

CARLOS: A pénzbeliek. Azokat nem éreztem még elég magasszintűeknek.

FERNANDO *(újabb jelentős pillantással Mirellára):* És szintén atyám hívei közé méltóztattik tartozni?

CARLOS: Hálás rajongással. Ma is annak a fényében ragyogok. Volt idő, amikor össze voltunk láncolva, fénykép is maradt róla, háttérben szuronyos fegyőrökkel a kúria nagytermében.

FERNANDO: Láttam, könyvben is. „A mester és az osztályelső.”

CARLOS: Kimeríthetetlen aranybányának bizonyult számomra is, amit kedves atyjától a börtönben tanulhattam. És én tán legjobban hasznosítottam. Gyakorlatilag is. Eszmével segítve a praxist.

FERNANDO: Ezt várja attól ma minden filozófia! *(Csöngetés.)* Apának nem adtál kulcsot? *(Indul ki.)*

MIRELLA: Visszaadta. *(Ramonhoz, fölfigyelve az előszoba hangjaira.)* Jöjjön, hozzám vezetem.

RAMON: A szobájába?

MIRELLA: Ne törődjön vele. *(Kisietnek.)*
(Belép Padre és Fernando.)

PADRE *(előbb meghökkenve nézi Carlost, majd szinte vidáman):* Hát téged mi szél vetett ide, még ide is, öreg betyár?

CARLOS *(szertartásosan meghajlik):* Csupán a régi mély tisztelet!

PADRE: És hozzá most mi az árukapcsolás? No, kezeljétek, kapcsolódjatok! A fiam. No-csak, ti már találkoztatok?

CARLOS: Még pedig azért, hogy most így meghittebben találkozzunk. A minisztérium állást kínál föl szerénységemnek, nem közönséges felelősségű posztot. Azt feleltem, semmit nem vállalok addig, míg ki nem kérem szellemi mentoromnak, bátyámnak a tanácsát.

PADRE: Én volnék mintegy felelős érted! Erről inkább kettesben.
(Fernando hajlongva kimegy. Ancilla bort, poharakat hoz.)

CARLOS: Bámulom és köszönöm, hogy már egy-két szóval milyen meleg légkört tud teremteni a bizalomnak. *(Tölt.)*

PADRE: Mutasd az ujjaidat! Lemostad legalább az enyvet róluk, hogy ne tapadjon rájuk mindenről, amihez csak hozzányúlsz?

CARLOS: Ennyire csak ne becsülje le a saját nevelő hatását.

PADRE: Lecke hatása rád! Hányszor voltál visszaeső csak azalatt, míg közös volt a célánk? Négyezer, ötször?

CARLOS: De egyre jobb szintről.

PADRE: Már legelőször mint notórius állügyvédet hoztak be hozzánk.

CARLOS: Ahhoz kell csak — jogismeret! Jogvégzettség! Jogi ösztön. Esetenként meglelni a paragrafusok dzsungeljében a nekem hasznos — a mihi prodest — utat. Remek egzameneket tettem ügyvédi vizsga nélkül.

PADRE: Mégis visszaestél, folyton visszaestél közénk.

CARLOS: Valóságos egyetem volt nekem az az öt év, az a 36-os cella, ahova vissza-visszaestem. Tértem! Magam kértem, hogy újra és újra bátyámék cellatársa lehessen. Mint „intellektuális” köztörvényes. Büszke vagyok a szóra. A főiskolámra: ott szabadultam föl gáttalanul tevékenykedni. Filozófiai fundussal! Még napjaink kultúrtörténelme se méltatta kellőképp a civilizációs eredményt, azt a felemelő hatást, amelyet a köztörvényes rétegek annak köszönhettek, hogy közéjük annyi moralista: kommunista, anarchista forradalmárt zártak, évszámra, materialista vagy idealista társadalomjavítókat, reggeltől estig tartó együttlétre. Minden forradalmár született pedagógus. Ők oktattak még éjszaka is, professzori fokon!

PADRE: Eredménnyel, amint látom.

CARLOS: „Közhitelügyleti visszaélés” — ez volt az utolsó visszaesésem perirati címe. Részletezzem, milyen előtanulmányt kívánt hét bankigazgató, négy hites ügyvéd, három bírósági szakvéleményező képzettségével megbirkózni, még hozzá diadallal, az első két fórumon!? Kéi mindezért az érdem? Ezen tessék elgondolkodni. S percnyi türelemmel lenni. *(Koccintásra emeli a poharát.)* Erre, a hála jegyében.

PADRE: Arra, amivé aztán minősültél? Arra nem iszom. *(Kiönti a bort a maga poharából.)* Mert hová még?

CARLOS *(miután ő ivott):* Rossz tanítványnak bizonyulnék, ha most nem én folytatnám a felső, legfelsőbb neveléstan magasztalását. Fattyúhajtás voltam, megnevesedtem. Fokról fokra. Hasznos tagja lettem a társadalomnak. A legszabályosabban, törvényszerűen.

PADRE: Amnesztiával szabadultál?

CARLOS: Kitöltöttem én, ki az utolsó percig, amit rámróttak. Illetve levonva, amit példás

magaviseletemért abból elengedtek. Mintaelbocsátó levéllel. Nem tértem le azontúl sem a megjavulás útjáról, hogy a társadalom érdemes tagja legyek. Viszonzásul a védelemnek, amelyben mint büntetett előéletű részesülhettem. A hivatal, mellyel most megkínálnak, mégis gondolkodóba ejt.

PADRE: Mivel kínálnak, kicsodák, milyen alapon, téged, a börtöntöltelék?

CARLOS: A jó priusz ma a legjobb referencia. Én magam már-már megfeledeztem arról az egykori rabtársunkról, aki szoros padtársam volt azon az egyetemen, amelyen Manuel bátyánk oly tartalmas szemesztert tartott a bűn és bűnhődés újkori problematikájáról. Ő emlékezett rám. Hogy épp engem bízott meg, bátyám a tematika gyakorlati megoldásának szemináriumi feldolgozásával. Erre alapozta azt az ajánlatát, vállalljam el az Igazságügyi Minisztérium börtönkezelési osztályának újraorganizálását, világosabban a hazai börtönügyek vezetését. Bátyám örök mentorom nekem. Elvállalja?

PADRE: Beszélj. Hogy betyár és pandúr egy anyaméh szülötte, a mai morálnak ez elég jó kiindulási alap, még ilyen Saulus—Paulus-i átváltozásnál is. Meg hogy tehetségesen tudsz egy húron pendülni a mai sikerekkel!...

CARLOS: Tegyük a csúnya húr helyett, hogy egy nevezőn vagyok, pendülök velük. Ezt fedeztem föl, örömmel. Belátó vagyok. Nem csak az emberiséget szeretem; az embereket is. A legutóbbi három év, amit lehúztam, arra volt nagy iskola: ne ítélj!...

PADRE: ...hogy meg ne ítéltesél.

CARLOS: Egyáltalán ne ítélj! Honnan tudjam, mi jó, mi rossz? Főleg tegnapról mára, holnapra! Rakd szépen egymás mellé ezt is, azt is, hangold össze a szemedben őket, így fog kijönni a lépés minden utadon. Még a fehérnek és a feketének is megvan a közös nevezője. Hát még a tisztességnak meg az aljasságnak. Nagy üzleteket csinálok. De csak hiteles, pecsétes papirokkal, részvényekkel, dividendákkal, értékkombinációval. Játéknak is — mint a sakk! Ki kell számítani az eshetőségeket. És bízni a jövőben, vagyis, hogy az emberek megjavíthatók. Csak példaképük legyen. Olyan mint bátyám. Akire, mint vezérő csillagra néz a közbiztonság őre éppúgy, mint Ramon barátunk, a hőslélekű csendháborító.

PADRE: Róla is tudsz?

CARLOS: Otthonom vendége. Óvom attól, hogy az utcán mutakozzék. Épp azért, mert közeleg az ő órája is. No, nemcsak számításból mondom. Ritka nagy jövőjű koponyának ismertem meg. De én becsülöm a tehetséget önmagáért... Vissza kell adnunk mozgási szabadságát.

(Jön vissza a Miniszter, Fernando és Mirella.)

MINISZTER *(nagy gondban)*: Ismét nem kísérhettelek haza. Ott tartottak. *(Carloshoz)*: Nos, sikerült?

CARLOS: Félig. De jó irányban.

MINISZTER: Röstellem, hogy ilyen borút hozok be a képemen, de közben fölöttem egyénilig is beborult. Tán magam idéztem ellenem a sötét felhőket, de jönnek és fenyegetnek, viharral, villámmal.

FERNANDO: Mi történt?

MINISZTER: Tán tovább futottam egy fordulóval, de jóhiszeműen, jót kívánva, a jót szolgálva.

CARLOS: Abból csak jó származhat!

MINISZTER: Folyamatosan. *(Padrehoz)*: A börtön falai közt együtt szorongtunk, abban a szent hitben, hogy akcióképes elvbarátaink sikerrel fejezik be az évtizedes küzdelmet, megvalósul a demokratikus platform a nemzet és a dinasztia közt.

PADRE: „Megvalósult”, örömhírként hallhattam már szabadulásom első órájában, korszakos fordulat!

MINISZTER: Mégpedig nem a megváltozott nemzetközi helyzet miatt. Az uralkodó nem a

„trónja megmentése végett” mondott igent a nemzet kívánalmainak. Hanem mert mindkét oldalon megbékéltek a szívek, megvilágosultak az elmék.

PADRE: Ezt is jó hallanom, a te ajkaidról is.

MINISZTER: Nekem meg ezt jó hallanom tőled. Nem titok, milyen meglegedés fogadta a legfelső körökben, hogy alapjában te ugyancsak a sérelemfeledés, az együttműködés hívének vallod magadat. Ennek megpecsételésére, mintegy megválaszolására történt fönt elhatározás arra, hogy méltó kitüntetésben részesülj. Jómagam azzal támogattam, azt szűrvén ki a hozzád közelállók elejtett szavaiból, hogy ez neked sem lenne ellenedre. Annál meghökkentőbben érintett, hogy ezt a legmagasabb — de mindenütt már elfogadott, sőt törvénybe foglalt kitüntetést elutasítottad! Még a gondolatát is.

PADRE: A gondolati velejárokát főleg.

MINISZTER: Az épp a súlyosabb benne. Egy nemzedéknek mutattál utat. És most, amikor ott vagyunk, hogy az egész ország egységesen követi azt az irányt, te magad úgy állsz meg ezen az úton, hogy egyúttal hátat fordítasz. Botrányosan.

FERNANDO: Azzal, hogy nem fogad el egy disztinkciót? Az volna botrány, ha a lehető legmagasabb állami kitüntetést nem apának nyújtják.

MINISZTER: Ezt mondtam én is, odafönt. Hozzátevé, bizonyos vagyok benne, nem az a végleges válaszod. Ha megtudod, ki tesz lépést felénk, azzal, hogy személyesen akasztaná nyakadba az aranyláncot. Igen, a császár sem az már, akinek egykor a börtönőrök és a pribékek tapsoltak. Kezet nyújt felénk s ha a mi tenyerünktől nem is tapsot, de együttműködést vár a fundamentumok új lerakására.

PADRE: Rakjátok. Lesz elég malterhordó culáger, főleg majd az oromzat díszítésére, egy országban sincs annyi buzgó mitlajfer, aki bársonyszékben pihenné ki a pálya fáradalmait. De én nem azért hajlok hasznos lépésre, hogy a magam hasznát keressem, remélhessem. A díszes ordó, amit a nyakamba akasztának, sokak érzése szerint afféle ékes kutyanyakörv lenne. Engem is kerülget a gyanú, hogy a kitüntető szalag nem vetne-e rám végül lekötözöttséget. Ha csak annyit is, hogy ne emlegessük most már a jó viszonyhoz szükséges jóvátétel, a felelőtlen hatalmaskodók felelősségre vonását, a hóhérok elítélését. A nemzet tőlünk nemcsak személyek védelmét várja. Hanem még inkább elveket, eszményeket!

MINISZTER: Pusztán azzal, hogy velünk együtt állsz egy fénybe, azok az eszmények is káprázatos világosságot kapnak.

PADRE: Esetleg szemfényvesztést, mint annyiszor.

MIRELLA: De miért kell apát olyan keresztűzbe — és görögtűzbe állítani, amit a pupillája éppoly kevésbé bír, mint az észjárása.

MINISZTER: Hát hunyja be egy kicsit a szemét. Ahogy mi éppúgy szemet hunyunk. Vízrel főzünk, és csak egy szellemi gárdánk kínálkozik.

PADRE: Szellemi zsoldoshadunk.

MINISZTER: Ez van, ezt kell szeretnünk. És azt kell atyailag iskoláznunk. És azért nem mondhatunk le épp órála. Lángelméjű Mesterünkről.

MIRELLA: Miért épp csak a zseniknek nem lehet nyugdíjkoruk?

MINISZTER: A szenilis korokban, talán! Talán. De értse meg angyalom, itt égi küzdelemről van szó, angyalok és ördögök hadbavonulásáról. Kedves apósa ide- vagy odaállása ma Európa-szerte azt jelenti: tavasz jön-e, vagy marad-e a tél? Holott nekünk se tél, se tavasz, hanem a termő nyár ígérkezik! A tél: az a kamarilla bűnszövetkezete, a tömlőc, a kötél. Ez volna vajon a kívánatos akár a mi angyali, de mégis pokoli útra tévedt csendháborítónknak? A mi kezünkben van az ő sorsa is. És aki ebből a munkából kiáll — dezer-tőr! Népáruló!

PADRE: Ki akar kiállni? Kiről beszélsz?

MINISZTER: Az, aki nélkül olyanok vagyunk, mint a templom harang nélkül, oltári csengő nélkül, sőt oltár és lélek nélkül. A mi táborunk, igen, még tele van hangoskodóval,

szertelenkedővel, és szétzüllünk, ha nem lépünk föl ellenük, ha nem leszünk egység, mintegy e földi anyaszentegyház. Bátyám hiányzik közülünk. Mert kétszeresen vét hát bárki, aki most nem vállal dolgot. Hanem csak a messzire menekült vészmadarak vijjogásaira fülel. Szent volt a szavuk nekem is, amíg forradalmat jósoltak, győzteset. De a forradalom elbukott és most... finnyásan félrevonulni? A lustaságnak, de az impotenciának is az efféle kényesség az örök heverőhelye.

PADRE: Kire mondd, már másodszor? Mást se várok, minthogy tennivalóm legyen.

MINISZTER: Ezt szeretem hallani.

PADRE: Pótolnivalóm van. A gyarmaton töltött évek duplán számítanak a nyugdíjba, mert ott duplán öregszik az ember. A börtönévek fiatalítanak, ilyet érzek. A bilincsel az igazi baj, hogy évek múlva beledagad a láb és kisebesedik. És nincs más gyógyszer, mint a napi nyál, meg a hit. Igen, abban a hitben nyálaztuk végül a lábunkat, hogy akik künt szabadon mozognak, becsületes kiegyezésre jutnak a rabtartóinkkal. Jó magam is ezzel a hittel jöttem ki, ebben a hitben akarok segíteni, ahol még szükséges.

MINISZTER: Ezt nem tarthatod a nyelved alatt! A birodalom kettészakadóban van, és az emberek holmi romantikus hűségből nem mernek a mi oldalunkra állni, a valóság aranyközéputjára. Az ifjak elszánt akciópártiak, a józan fejűek meg már maguk is elhiszik, hogy velük szemben az ő szerepük a reakció.

PADRE (*mosollyal*): Holott — ki is mondta, hogy akkor jó a történelem menete, ha a reakciók valósítják meg még az ilyen akciók céljait is?

MINISZTER: Szeretnék karral is magunkhoz ölelni. Milyen végeznivalót választasz, mikor?

PADRE: Épp csak kifújom magam. Megdörzsölöm a szememet, hogyan is fogjak a nekem valóba.

MINISZTER: Végre egy utcában vagyunk! Tudod, milyen ováció fogad bennünket, milyen országos taps, ha kar karban lépünk ki, de most már minél előbb, a függöny elé! A „példát mutató” nagy deszkákra! Köszönöm ezt a nagy pillanatot, s hogy én vihetem meg barátainknak, barátainknak az örömhírt. Mit számítanak már a táborok! A kitüntetések! Mozgunk, ez a fontos, együtt, egy célba s ez a te érdemed. Bírálja a nemzet nagy bölcsét a ti Kasszandrátok? De mit kívánt ugyanő, a messzefutott sötét jós? „Ha megindítottad a mozdonyt, most már hajtsd is!” De nem magántulajdonom, amit most kaptam tőled, ez a felleghozlató megnyilatkozás. Gyerünk mindnyájan, te is, te is velem. (*Fernandóhoz*): Rögtön megbeszélhetjük az előléptetésed módozatait. (*Carloshoz*): Te meg aláírhatod a megbízatásodat.

(*Padre és Mirella kivételével mindenki távozik.*)

(*Padre és Mirella kettesben, némán: attól feszélyezetten, hogy túl sok a mondani-valójuk.*)

PADRE: Aggódom Ramonéért. Azt hibáztatom benne, amit szívem mélyén becsülök. Az ártatlan, a „szüzi” merészséget. És, hogy a bukás bizony pocsolya is lehet.

MIRELLA: Itt van a szobámban.

PADRE: S nem félsz, hogy rád is fröccsenhet valami a pocsolyákból?

MIRELLA: ...Apa igazán lerajzolt azzal a ceruzavéggel engem is?

PADRE: Mindenkít, ahány tiszta lap csak volt a beadott könyvekben. Rajzoltam üres féloldalakra is.

MIRELLA: Teret kért a tehetség.

PADRE: Meg a szeretet. Mert hát annak is megvan a börtönbeli változata. Gyökérszomja. Helyhez kötött talentumom sajtóságaként a legjobb portrékat azokról remekeltem, már úgy emlékezetből, akiket — nem szerettem!

MIRELLA: Nagy tanulság!

PADRE: Hogy ellenségeinket mélyebben szívünkbe zárjuk, mint barátainkat.

MIRELLA: A rólam valót milyennek minősítette Manuel bácsi?

PADRE: Nem láttad?

MIRELLA: Nem.

PADRE: Pedig mintha itt hányódtak volna azok a könyvek is, a begyűjtött szent szemetek közt. Egy ösztényérnyi francia könyvnek, Larochevoucauld halhatatlan aranyköpéseinek utolsó lapjaira alkottam.

MIRELLA: Nincs benne. Átlapoztam.

PADRE: Sajnálom. Mert azt hiszem, munka közben elég jól szolgált a szemem.

MIRELLA: Modell híján is.

PADRE: Akörül nem volt hiba. Az a jó távolbalátó börtönbeli emlékezet a te süldőlányképed mögé odatette azt az arcot, melyet a tiednél is jobban ismertem, édesanyádét. És ez a ráfotografálás nem zavarta, hanem éppenséggel élesítette már az ábrázolnivalót. Te csak hírből tudhatod, milyen barátság fűzte össze intézeti koruktól fogva az én gyároslány feleségemet és a te édesanyádat, az elszegényedett, de lelkiekben annál igényesebb bárókisasszonyt. Semmiképp sem érzem zavaró körülménynek, ha azon a te portrédon előtűntek anyád szellemének vonásai is. „Lelkes rajz”, — mondták mögöttem, akik készülétekben is látták a munkát. De... ideje is, hogy behívd azt a bujdosót.

(Mirella kimegy, behozza Ramont. Ő maga is bentmarad.)

PADRE: Ez már itt afféle gyóntatószék. Adjunk egy pohár bort, hogy a közepén kezdhesük: hogyan húzhassunk ki a bajból. Téged.

RAMON: Nem azért törtem rá bátyámra. Ezt a „bajt” én magam kerestem, és nem is nagyon kívánkozom ki belőle.

PADRE: Még nagy fogolytársunk is azt véli, hogy környékez némi veszedelem, és hogy segíteni belőle: a mi dolgunk is.

MIRELLA: Mindnyájunké.

RAMON: Köszönöm bátyámék segítő készségét. Saját magam is kiséghettem volna magamat a bajból. Teljes bűnbocsánatot kínáltak, ha hűségesküt teszek. Hogy nem követek el soha többé olyat, ami esetemben most már főbenjáró bűn lehet.

MIRELLA: Várják még mindig a választ? Vagy lejárt az igen vagy nem ideje.

RAMON: Az le. De késő választ is elfogadnak. Nagylelkűek!

MIRELLA: Manuel bácsi! Olyan szép élni börtön után is! Igaz?

RAMON: És börtön előtt? Büntetlenül és mégis büntudattal! Ha akár így felelek, akár úgy! Pusztán azért, mert élek. De én nem akarom még eggyel szaporítani azok számát, akik pisztolyt szegeznek a halántékra, a szívükre, mert nem bírták ezt a kettősséget: ha helyeslem a jelent, elárulom a jövőt!

PADRE: Úgy lobogsz, mint mi, amikor még hittünk a barrikádokban! És kiszórtuk a díványt, az íróasztalt, a hitvesi ágyat is, ha úgy kellett, torlasznak hajigáltuk ki az ablakon. Amikor az egész kontinensen a március örök nyarat ígért, diadalmas fructidort! Nos — elmaradt! S neked élned kell!

MIRELLA: Mindnyájunknak, Manuel bácsi!

RAMON: Császáruuralom alatt?! Kiegyezni — térden állva — a vérmaszatos kezű pribékekkel? Akik hóhér híján már maguk húzzák a kötelet? Akik hőseinkből vértanúkat csináltak?

MIRELLA: Akik apából — Manuel bácsiból — bálványképet akarnak faragni.

PADRE: Azt aztán végképp nem igényelem.

RAMON: Az lesz pedig, ha akarja, ha nem. És az, amit mi nem akarhatunk. Nem, ha ismét barrikádanyagul kell kiszórnunk utolsó darabig a szobabútort!

PADRE: Én egyelőre azt akarom, hogy szabad lehess.

RAMON: Ilyen feltételekkel? Azonnal?

PADRE: Minden feltétel nélkül. Minél előbb. Hagylak is itt. Azzal, hogy jó kezekre hagylak. Akármi kell, akármi fenyeget: ez az otthon a te otthonod is. *(Kimegy.)*

MIRELLA (*miközben megerít*): Vegye úgy, hogy ezzel a tényerőszással a magam egyszerű módján én is megismétlem Manuel bácsi szavait.

RAMON: Mindig megilletődöm, ha női kezek simítják az abroszt, ha asztalterítést látok. Mélytányér, „sikér” tányér, balról a villa, jobbról a kés, szemben a kanál.

MIRELLA: Szép gyermekkorra volt?

RAMON: Nem volt semmilyen. Épp csak ízeltő belőle. Korán szétszóródtunk. A szép gyerekkor, az mindig a másoké volt. Nekem csak — mint üvegen át a méz. Amíg földhöz nem vágtam.

MIRELLA: De hisz voltak testvérei.

RAMON: Négy, és hozzájuk mennyi és milyen nagybácsi és sógor és unokatestvér. Az egyik a mexikói szabadságharcban esett el, a másik Olaszországban, a harmadik épp az esedékes lengyel vagy görög fölkelésben, jutott belőlük tömegsírba vagy kivégző osztag elé még Írországból s a baszk hegyekbe is. A család szó nekem nem kandallótűzet, nem durúszoló szamovárt idéz. Nem kertet, napsütést, függőlámpa alatt a sok rokont. Igen: tágas a mi rokonságunk is, de szerteszórva ugyancsak. S leginkább bizony futkosásban, mint a bűvő vad.

MIRELLA: Éveken át!

RAMON: Van, hogy egy életen át. Csapdák, farkasvermek között. De mégis csak! — családként.

MIRELLA: Percnyi pihenő nélkül! Mikor lélegzik föl az ilyen ember egy kicsit?

RAMON: A verem mélyén, mikor már nincs tovább zuhanás. Micsoda jókat aludtam egy-egy első börtönbeli éjszakán! De hát vágyik az ördög a börtönbe! Volt szerencsém élvezni még a rámvért bilincs feloldó hatását is. Amikor a lábamra, kezemre zárták a vasat, és megszabadultam, — ne tágítsa ilyen szépre a csodálkozó szemét — igenis, megszabadultam, pro primo a rögtöni tettvágytól, mely reménytelenül is sarkallt, pro secundo az önkínzástól, hogy most kell megtennem, holnap, pro tertio, hogy...

MIRELLA: ...És a béke egy terített asztalnál, egy asszony mellett?

RAMON: Nem maradt rá időm, amíg szabad voltam. A börtönben meg az ilyesmit csírájában el kell taposnunk. Egyszerre követelte jogát a test és a lélek. S egy mód volt a megszégyenülés ellen: légy szerzetes.

MIRELLA: Manuel bácsi szerint sehol — így mondta — nem kristályosodik, nő oly fényesre a szeretet, mint a börtön sötétjében.

RAMON: Nem terjed olyan határtalanra. Magányban lehet megszeretni, de önfeláldozásig az emberiséget. Így van! Elhagyatva, társtalanul. „Eszményért élni”, — ilyenkor kaphat majdnem flagelláns erőt, hitet egy életre az, aki nem kap más, testközelibb szeretetet. De tán homályos is, amit mondok. Vannak, igenis, „örök — életfogytiglani” — forradalmárok, olyanfélelepp, ahogyan — remétek. Sőt kasztráltak: öncsonkító szekták.

MIRELLA: Az ember azt hinné, elmúlt a szerzetesek kora. Sokan ezt a haladás nyereség oldalára könyvelik. De engem apácák neveltek. Volt köztük már-már szent illatú.

RAMON: A papi nőtlenséget nem a papok találták ki. A féltékeny „istenek”. Egy porcikát sem engednének át másnak azok közül, akiket szolgálatukba fogadnak. Az „eszmények” is ilyen követelődzők. Egy ponton túl közélet és magánélet csak sísteregve érintkezhet. Szőröcsuha és fapapucs, már a férfiaknak.

MIRELLA: S a nőnek? Ha azt is megérintene ilyenféle vágy a „szolgálatra”?

RAMON: Azt nem tudom.

MIRELLA: A csuhás Luther fehérhityulás apácát vett el.

RAMON: És fejedelmi palotában ülte a lagzit: a lagzikat. Letért a korbácsforgató útvjáról. Ámokfutó sors ez, futóbetyár sors, sokak számára; nem irigylendő: vagy-vagy.

MIRELLA: Majdnem hogy irigylem érte.

RAMON: Engem? A világfutót? Az ahasvérust?

MIRELLA: Volt mersze szabad lenni. Maga tán csak példabeszédből ismeri azt a rókát,

akit... én sem ismertem, de a zokogásig megirigyeltem. Nos még a kastélyba behoztak egyszer egy rókacsapdát. Egy még frissen lerágott rókalábbal. Maga a róka rágta le. A hátsó bal lábát.

RAMON: Nem soká sántikálhatott.

MIRELLA: Nyomon követték! *(A zokogás határán.)* Kapott egy kegyelemgolyót.

RAMON: Siratni való volt az útja.

MIRELLA: De a bátorsága! Attól is elszorult a torkom, de nem a könny miatt. Hanem, mert akkorát szívtam levegőt, hogy ő, legalább az a szegény róka...

RAMON: ...Nem alkudott meg? Az élet maga: megalkuvássorozat. Már a születést követő pillanattól. Ezen kellene könnyet ejteni talán. De maga mosolyog. Mit nyel le azzal a néma mosollyal?

MIRELLA: Hogy percek alatt milyen szerepcsere folyt le itten. Az előbb én vigasztaltam volna magát, most meg... azt érzem, hogy...

RAMON: No, mit, fejezze be...

MIRELLA: Maga tudna engem...

RAMON: ...vigasztalni:

MIRELLA: Bátorítani. Ha elhinném, hogy maga a bátrabb, mert olyan jól viseli a farkasnak való életet.

RAMON *(nevetve)*: „Szabadság vagy halál.”

MIRELLA: Valóban úgy hozzá lehet edződni... megszokni a jeges szél füttyülését a barlangban, a hómezők ridegségét?

RAMON: És a kanárikalitkát a fűtött szalonban?

MIRELLA *(feláll)*: Utána kell néznie az ebédnek. Igaza van, hogy ilyen füstkönyű szavakkal hessentette el a választ.

RAMON *(feláll)*: Épp csak a játszó hang befejezéséül; és dokumentálásul. *(Tárcájából papírlapot vesz elő, gondosan kiterítve átnyújtja.)* Én téptem ki azt a rajzot, én csonkítottam meg a börtönkönyvtárnak ezt a kötetét.

(A papírlapot mindketten kézben tartják, együtt vizsgálják. De közben fürkészik egymás arcát is.)

MIRELLA: Ez vagyok? Legyen a magáé. Ellenőrzésül. Ez szeretnék... akarok maradni!

Függöny

II.

1.

LEONA: Édesapám beteg! Szigorú orvosi utasítás: nyugalom és nyugalom! Nemcsak pihenés tehát! Hanem — ötödször mondom — zavartalan nyugalom! Te meg kérdés nélkül vezetsz be mindenkit hozzá.

ANCILLA: Nem mindenkit.

LEONA: Ez a fiatalabbik „rabtársa”, hallom, a héten már a harmadik délutánt ülte itt.

ANCILLA: Én nem küldhetem el.

LEONA: Elháríthatod, te, csakis te, hogy ne jöjjön be.

ANCILLA: Ha jön, ő bejön.

LEONA: És beszélgeti, fárasztja a tanár urat. Van képe megtelepedni akkor is, ha csak a sógornőmet találja itthon, mi?

ANCILLA: „Társalognak”. Nem fáradság az.

LEONA: Mert kettesben „társalognak”. Külön is. A másik szobába vonulva.

ANCILLA: Oda benézni sem dolgom.

LEONA: Mikor járt itt utoljára? S meddig?

ANCILLA: Nem leskelődésre vettek ide.

LEONA: De az én ajánlatomra kerültél a még poros mezítlábaddal ebbe a házba; ahol már szobalány is lehetsz, csak tudj tisztességet.

FERNANDO *(belép)*: Mert miben nem kvadrál még ez sem?

LEONA: Kész átjáróházat csinál a lakásból. Boldog-boldogtalant visz be egyenesen apához! Kimehetsz! De messze a kulcslyuktól!
(Ancilla kimegy.)

FERNANDO: Volna szavam végre nekem is épp erről. Ez a sürgés-forgás apa körül! Hagyján, hogy nemcsak az ő jóhírért nem emeli. Harmadszor járok hiába a minisztériumban. Az ügyosztályvezető besorolta a kinevezésem aktáját az elnöki aláírásra. Most kibökték végre, hol nyomozzam a késlekedés okát. Mert apa is késlekedik egypár olyan dologban, amit előbb csak reméltek tőle. De most már el is várnának, hogy megtegye. De ő —!

LEONA: Visszamerült teljesen a régi, „könyvtárhálózati” tervekjavaslásaiba. Ahogy ez a liba elgáogta s még majdnem kérkedve: hivatalos szakbizottságot varakoztatott félnap-hosszat, hogy mindenféle vidéki pappal, tanítóval, falujáró népboldogítóval dugja össze a fejét. Közben az én uram ügyének elintézését mi hiába várjuk. Az én Garcíámnak meg-súgták: a dolog kinosabbra fordulhat, mint gondolhatnánk.

FERNANDO: S „magunkra vessünk majd miatta”. Vagyis, nemcsak az ő, hanem a mi hibánkból is. Mert hogy teljesen a dacoskodók befolyása alá került, azokra hallgatva utasítja vissza a kormány ajánlatát. „Kereken”, amikor a kegyelmes úr már a sajtónak is nyilatkozott, hogy apa igent mond. Mert ő meggyőzte. Tett még ránk is célzást: hogy kik révén.

LEONA: A szemállásukat sem állhatom ezeknek, akik mellettem már alig köszönve járnak be hozzá.

FERNANDO: „Informálják” a világ dolgairól. Csak ámulok, hogyan hallom vissza apa szájából is az ő „meglátásaikat”! Nem akarok megriasztani, de elkészülhetünk, hogy apa ártatlan bölintésainak ezekre a felelőtlen szájalásokra, ezek késleltetik, amit ti ott vidéken olyan jóhiszeműen elterveztetek.

LEONA: Csak nem akard mondani, hogy még ebben a Ludovico-féle téglágyben sincs egyenes út, ami miatt az uram úgy küldött föl, hogy már a kész elintézést köszönjem meg:

FERNANDO: Félek, sok minden ügyben várni kell még a köszönettel.

LEONA: Pedig García most látta jónak perfektuálni a határozottan megígért építkezési ki-látásokat is. Dolores jövő évi londoni tanulmányútja végett is esedékes a közbelépés.

FERNANDO: Apa részéről?

LEONA: Hát mi folyik itt? Valahányszor feljövök, nagyobb zűrzavart találok. És szállin-gózik már le felénk is a híre... No, nem folytatom. Te élsz itt egy földél alatt apánkkal, nem jut eszedbe, hogy ez az előny — ez a tágas, kényelmes lakás — némi kötelezettséget is jelent?

FERNANDO: Másom sincs belőle, mint kötelezettségem; futkosnivalóm!

LEONA: Eredmény nélkül!

FERNANDO: Te mondd! Aki csak viszed a készet már az urad hetedizigleni pereputtyá-nak is. Legalább azokat taníthatnád egy kis tapintatosságra, hogyan viselkedjenek ebben a szituációban. Amikor rajtunk az egész világ tekintete.

LEONA: Ahogy az én méltóságos családfájú sógornőm viseli magát ebben a „szituációban”.

FERNANDO: Megköszönném, ha nem ilyen nyálfröcsköléssel vennéd a szádra a feleségem nevét.

LEONA: Mintha mindenki más dicshimnusz-t áriázva mondaná ki, hogy „Mirella”. Mióta apa itt él, rajta van nagyon is, meg ezen a házon a világ szeme. Azzal jól számolsz, de

hogy mi van már az emberek nyelvén, amióta ekkora itt a lótás-futás, félek, hogy arra későn lesz figyelmed.

FERNANDO: Túl lakájosra sikerült az előszoba.

LEONA: És akiknek a cselédlépcsőn van bejárásuk? „Bizalmasan.” Bármikor.

FERNANDO: Ezek apa ügyei. Az én szempontom, mondtam már, szemet hunyni rá.

LEONA: Mint például erre a fiatalabb rabtársra, aki még mindig „bujkál”.

FERNANDO: Az sem az én ügyem.

LEONA: Mert „bujkál”. Megmondjam, mi hallik már a piacon is, hogy hol bujkál, hova? A feleséged szoknyája mögé. Ha ugyan már nem beljebb a nagy mentshelykeresésben. És önfeláldozó rejtékhelynyújtásban! Vak vagy? Arra is, ami szemet szúr?

FERNANDO: Ne próbálj, megmondtam, te meg szennyet fröcskölni abból az irigy szádból. Mirella tisztaságára meg ne merj gondolatban se egy csöpp rágalmat se köpni.

LEONA: Védeni akarom! Az a hős „bujdosó” nemcsak apánk bizalmával él vissza és ringatja olyan hiedelemben, tartja őt olyan társaság gondolatvilágában, amiből az uramnak is, nekem is, elégünk van, amire mi már a gyerekek jövője miatt sem hunyhatunk szemet. És ha a feleségedet, és ezt nemcsak pletykából tudom, még rosszabb útra téríti — térítheti?... S akkor mi lesz? Nem csak a mi ügyünkkel, de a tettekkel is.

FERNANDO: Apához jár. Ő hívja.

LEONA: De ide! Az meg már kérkedik, hogy ez az ő égi fellegvára. Ahol láthatatlanná lesz. Valósággal dobra veri, hogy keríthetik bárhogy, itt megfoghatatlan. Vagyis ránkháritja, a mi vétkünk lesz végül az is, ha végül megfognák. Ez túrhetetlen. Kaptam szemtől szembe is kérdést: igaz-e, hogy ez a fészke? Egy vigyázatlan pillamozdulat részemről, és én vagyok a feladója, a szent ügy elárulója! Ezt én idegekkel nem bírom! *(Belép Mirella. Fiókot húz ki, cernát keres. Teljes csöndben. Megleli, indul kifelé. Visszalép, tovább keres.)*

LEONA: Nem zavarunk?

MIRELLA: Csak egy kis foltoznivaló a gondom.

LEONA: S amiatt nem lehet napok óta a hangodat sem hallani?

MIRELLA: Tessék?

LEONA: Zúg mindnyájunk feje, hogyan rendezzük jó kimenetekre ezt, ami ránszakadt s neked egy segítő szavad sincs hozzá.

MIRELLA: Sok szót eddig se vártatok tőlem s most mit mondhatnék olyat, hogy foganatja is legyen?

LEONA: Mert mit mondanál? Milyen véleményre méltatnál bennünket?
(Mirella válasz nélkül kimegy.)

LEONA: Már ilyen magasan hordja az orrát? Szédülök el, hogy felnézzek rá. De majd én ejtek szót apával, hogy kik-mik susognak az ő fülébe, csinálnak persze tolmácsot is belőle.
(Csöngetnek. Ancilla átmege a szobán az előszoba felé.)

LEONA: Ezt a konyhatündért meg vissza mielőbb a falujába.

FERNANDO: Te pártoltad, hogy milyen jó lesz még szobalánynak is.

LEONA: Épp azért. Velük ért szót, apa megkörményezőivel, a feleséged barátaival, bizalmasan a bizalmassal. Vannak nekem ott az isten háta mögött is értesüléseim, „tolmácsaim”! Kész maffia ez itt, hogy te is értesülj valamiről.

ANCILLA *(visszatér, kezében tálca, azon névjegy.)*

FERNANDO *(átveszi a névjegyet. Néma meglepetés után):* Vezesse be apához.

ANCILLA: Az úrral akar beszélni.

FERNANDO: Velem? Vezesse be.

LEONA *(megnézte ő is a névjegyet):* Ez ki?

FERNANDO *(olvassa):* „Nemzetközi Bűnelhárító Bizottság társelnöke”. A miniszter megbízásából ő szervezi át a börtönügyi szakosztályt. Mint szakértő. Nekem: főnöki kartárs. Apának: volt rabtárs. Kezeld úgy, hogy elvtárs.

CARLOS (*belép, viszonozza a meghajlásokat*): Nem vagyok egyedül. (*Beinvítálja maga mögül Ramont.*) Atyád kért meg, hogy hozzam el magammal. Ha valamikor erre járok. De hozzád máris igen fontos ügyben kell erre járnom.

RAMON (*szertartásos meghajlással és mosollyal viszonozza az ő láttára ugyancsak meglepett jelenlevők néma köszöntéseit.*) Itt üdvözölhetem a tanár urat...?

CARLOS: Barátomnak még nincs névjege. De lehet rövidesen neki is.

FERNANDO: Gratulálok. Mindnyájunk nevében gratulálok. Egy pohár pezsgőt hozzá? (*Csengőt nyom meg.*)

RAMON: Köszönöm, semmiképpen. (*A belépő Ancillához*): Köszönjük, nincs kérelem. (*Ancillához lép s kikísérve, mégis kér tőle valamit.*)

FERNANDO: Ha hivatalos a látogatás, fáradjunk talán az én fogadószobámba.

CARLOS: Egyelőre félhivatalos. De családi tanácskozást, jóváhagyást kíván. S ezért (*Leonához*): örömmel töltene el, ha a ház asszonyát is közöttünk üdvözölhetnénk. (*Ramonhoz*): A te jelenléted sem lesz felesleges. (*Leona kisiet, majd visszatér Mirellával. Üdvözlés, Mirella részéről palástolt meglepetés után.*)

MIRELLA: Parancsoljon helyet.

CARLOS: Minél zártabb egy ilyen kis családi konklavé, gondolom, annál nyíltabb lehet benne a beszéd. Csak első hallásra nem örömhír, amit hozok. Szűrös a héj, de talán édes a gyümölcse. Csak okosan törögessük azt a héjat.

FERNANDO: Akadályok, megint?

CARLOS: Súlyos veszéllyel. Már az esetben, ha az öregúr csakugyan végleg elzárkózik a fölkinált poszttól. A sajtó már úgy szellőzteti: meghiusíthatja vele a kiegyezés egész folyamatát. Kínos helyzetbe sodorva a miniszter urat. A dolog kabinettkérdéssé mérgesedett s ez beboríthatja fölöttem is az eget. Hogy finoman fejezzem ki magam... ha az öregúr elfogadja a felkínált pozíciót, előléptetési aktád már az íróasztalon, holnap képviselő vagy, pénzügyi előadó, azaz minden várakozásod számára: zöld út. (*Leonához is*): Haszonképp a többi beadvány számára. Ha nem, ez bizony ugyancsak megkérdőjelezi a politikai hatékonyságodat. És utaid előtt, még ösvényeid előtt is az a piros fény gyúl ki, ami ezúttal, félős, nemcsak a közlekedési tilalom színe, hanem a gyanúba keverhető vörös nihilistáké is. Elég szimpla zsarolás, mi? Elég világos adsza-nesze. Boldog aki kimarad belőle. Ez (*Mirellának is szólt*) a család most afféle lakókocsiban rója az utat, közös gond, hogy kerülje a kátyút. Ebben nekem már kevés a feladatom. Úgy lehet: szükség tolni is valamicskét a sáros keréken. Kezeim mosását is elkerülném.

MIRELLA: Ilyen sárosó kátyú, amibe most apát viszik?

CARLOS: A lehető legtisztább kesztyűvel. Én megértem a papa finnyásságát, de mi a földön járunk és nem riadhatunk meg semmitől.

MIRELLA: A zsarolástól!

CARLOS: A kínálkozó vásártól. Az üzletkötéstől. Ha a család feje hallgat a család véleményére, úgy zöld út végig. Ha nem, akkor...

FERNANDO: Zökkenő, pocsolya?

CARLOS: Szakadék.

LEONA: Azt nem lehet, az képtelenség!

FERNANDO: S ha a család feje — hogy így mondjam — mégsem a család eszére hallgat?

MIRELLA: Szégyellj magad!

CARLOS: Akkor a következményekre a zsarolásnál is érdekesebb szavakat kellene használnom... bosszú, kiközösítés...

LEONA: Nem merek az uram elé kerülni.

CARLOS: ...ahogy a farkasfalka végez azzal, aki nem üvölt vele.

FERNANDO: Menjünk talán ide az én dolgozómba.

LEONA (*hátramaradva, Mirellához*): Te meg ne légy olyan nagyra, hogy utálsz. Több a

szeretet az én aljas szívemben, mint a te kényes kisasszony fejedben. Igenis akár lopni is tudnék az enyéimért.

MIRELLA *(átölelve)*: Bocsáss meg. Ne haragudj rám. *(Megcsókolná.)*

LEONA *(eltolja)*: Hagyj csak te engem a mocskokban, maradjak csak ott, ahova kerültem. *(Kisiet.)*

MIRELLA *(utána menne, de tétován megáll.)*

RAMON *(lép be némi idő után)*: A tanár úr kéretett magához.

MIRELLA: Várhatja még egy-két percig. Nem fejezi be ő olyan hamar a szétteregetett statisztikacéduláinak, grafikonjainak összerakását. Jobb, ha kihívom. *(De nem mozdul mellőle. Mintha most — így kettesben — volna valami közlendője. De csak zavart, majd egymást biztató mosolyt váltanak, hogy kimondják, amit már nem kell mondaniok. Mirella a vállalkozóbb a mosolypárbeszédben is. Kézbe fogva Ramon két kezét.)* Búcsúzom. Azaz dehogy is búcsúzom. Hisz csak ide megyek egy pillanatra. *(Már jön is vissza Padreval.)*

PADRE: Aprólékos megbeszélésre most se elég idő, se alkalmas hely. Hallom lányomtól, hogy Carlos főnöke — a miniszter! — is látogatást ígért ide. Azt hiszem, neki magának sem lenne ínyére az a hármias rabtalálkozó. Félek, a betyárbecsület nem győzné le benne tüstént az állásával járó kötelezettséget, hogy példásan föllépjen a saját táborának hozzád hasonló — vérdíjjal körözött — ellenfeleivel. De felesleges csak tudnia is, hogy már megint nehezebb körülmények közt kell rejtőzködnöd. Arra kell törekedned, hogy egyáltalában ne légy törvényen kívüli szabad préda. Hogy a jövőben bujkálásra ne kényszerüljete. Percenként életet és sorsot ne kockáztassatok.

RAMON: Úgy értem: lapuljunk, adjuk meg magunk: Adjuk föl a — küzdést?

PADRE: Az emberveszteséget! Végén járunk annak, hogy annyi vért áldozzon az ország. A legjobb szíveket és elméket nem irányíthatjuk újra és újra egyenest a sírba, a börtönbe, hontalanságba, züllésbe. Változtak és változnak a teendők.

RAMON: A javunkra, bátyám! A kinti, benti helyzet őket kényszeríti retirálásra, frontátrendezésre, a császárr banditáit. Bátyám szavaiból háziasszonyunk aggodalmát hallom ki. Az asszonyok ilyen aggodalma — ne vegyék önhittségnek — csak egyre hajlamosíthatja a magára adó férfit: hogy méltó okot adjon az aggodalomra. A szeretet kimutatására.

MIRELLA: Hogy eloszlasson minden aggodalmat!

PADRE: Az aggodás nem női kiváltság. Lehet éppúgy szorongani azért, hogy legyen szabadlábban is férfi. A talpán. Hogy szabadon, emelt fővel rendezhessük a hadsorokat. Elő teendőnek irányodban azt látom én: s azt hiszem, nemcsak én. *(Csöngetés.)* Ebben az ügyben szeretnék zöldágra vergődni veled is, aki most jelentkezik.

ANCILLA: A minisztériumból... *(névjegyét ad át Ramonnak.)*

RAMON *(olvassa)*: A miniszter?!

PADRE: Tisztázzuk vele is?

RAMON: Hogy kegyelmet adjon: ő nekem, én neki?!

PADRE: Mert szerinted mit diktál most már az ész?

RAMON: Lelőni, változatlanul, a császárt.

PADRE: Könyörtelen vagy.

RAMON: A könyörtelenség egyensúlyozására! Megleckéztetésére! Vakok és gyávák, akik csak a jövőbeli szigort idézgetik és enyhíthetnék! És az a hideg kegyetlenség, amely vértanúk torkára szoritotta a kötelet?! Soroljam végig a százak és százak lemészárlását? Két hadállás van itt, nem tegnapról, s nem holnapi békekötéssel, s ez a harc a ma harcaira is kötelező. Hány nemzedék óta hozzák a halált ránk? Golyót hát hetediziglen rájuk is. Akár a nyílt utcák sorain. Sőt ott, ott igenis, hogy beszélőpélda is legyen a lecke.

PADRE: Mint egy konventbeli vészbíró! Kemény közítélet. Végrehajtanád te magad is, mint egyén? Te a „humanista”?

RAMON: Kemény kérdés. Végrehajtanám humanista kötelességből.

PADRE: Mint egyén!

RAMON: Ha a közösség képtelen jogot szerezni az igazságnak, „az egyénnek kell vállalni az igazságszolgáltatást is”.

CARLOS (*jön*): A kegyelmes úr! (*Ramonhoz*): Kérlek, a saját érdekedben!... (*Kituszkolja. Távozásra indítaná Mirellát is. De az marad.*)

MINISZTER (*belép. Elegáns, kedélyesen tartózkodó, de üdvözlésként elsődül hajt fejet.*)
Készséggel siettem eléd, hallván: rendelkezésedre állhatok. Fontos valóban az ügy?

PADRE: Pehelykönnyű számodra. Egy tollvonás.

MINISZTER: Máris teljesítve. S nekünk szerzel örömet vele.

PADRE: Várj az örömmel. A közbenjárás nem magamnak kérem. Akinek életét könnyebbé szeretném tenni, szintén „benső” tanítványom volt, még fiatal ember, fiatalosan hevílékeny. Körözik, fényképes falragasszal, vérdíjjal. S ő nem hajlandó letenni az elveiről. Sőt.

MINISZTER: Ramon. Hallottam róla már. Amikor még csak „szélső radikalizmusáért” került börtönbe; titkos „bíralataival” most a mi demokráciánkat támadja, már túrhetetlenül kártékonyan.

PADRE: Ez inkább vitát szülhetne, mintsem elfogató parancsot. Hogy hol a hiba: az el-
lentmondás, sőt a demokrácia? ha bírálni csak titkosan lehet!

MINISZTER: Ezek a leckék jók voltak közös cellánkban, a börtönben. Hogy a demokráciának „izómtornája, ha nyílt színen birkózik meg bármily radikálizmusokkal”. Föltéve, hogy nem övön alul kapja tőlük az ütést. Hanem felelősséget vállalva érte?

PADRE: A vitát az elvekről s a „praxis”-ról tán később. Nincs tisztább vélemény a tettek-nél. Azzal kezd. Mit teszel érte, most?

MINISZTER: Csak utánad. A tevőleges megoldás a te kezdedben van. És könnyebb a tollvo-
násnál is. Akár egy szempillaeresztéssel. Legutóbbi hiteles vagy nem hiteles nyilatkoza-
tod szerint mégsem vonulsz vissza, még csak pihenőre se. Engem ez már az udvari tanács-
ban is ülésenként egyre égetőbben érint. Hitelt nyújtottam neked, mintegy váltót írtam
alá a nevedben, mondhatnám: a neveddel. Az adott szavam van a kezdedben; vagyis a be-
csületesem. Nem kérhetsz olyat, amit meg ne adnék: meg ne adnánk, ha számíthatnánk
együttműködésedre.

PADRE: Egyet kérek csak. Munkát. Volt rá utalás már abban a „nyilatkozatban” is.

CARLOS (*tétován*): Az országos könyvtárhálózat plebejusi szintű megszervezése...?

MINISZTER: Dagadó vitorlával viheted azt is előre.

CARLOS: „Valósággá kalapálni a hajdani álmot!”

PADRE: Álomkalapálás és dagadó vitorlák nélkül. Háztájjal saját hang- és eszközhaszná-
lással.

MINISZTER: Ahogy akarod. Bár sokallom a — szerénységedet. Közben győztünk. A te
eszméiddel. S ha nem vagy velünk nyíltan a közvélemény előtt, hátráltatja a közmun-
kát is.

PADRE: Közös tapsolás nélkül is együtt lehetünk.

MINISZTER: Mihez nem tapsolsz? Hogy úgy visszük tovább az évtizedes közös munkát,
ahogy a körülmények kívánják? Egyeztetünk.

PADRE: A tüzet, vizet?

MINISZTER: Az ország gazdagszik. Gyárak létesülnek, bankházak nyílnak. Árad be végre
hozzánk is a tőke, a választékos áru...

PADRE: És nincs elég óceánjáró a kivándorlóknak. Szóródik világgá rongyokban a nép.

MINISZTER: Az már gazdasági törvényszerűség. A kereslet-kínálat vándoroltatja világ-
szerte a népet s mi csak örülhetünk, hogy benne vagyunk a világáramlatokban.

PADRE: A sztrájkoló aratómunkások, gyári proletárok bérkívánásaira csendőrsortú a
válasz. Csendőrszuronyok rajvonala űzi őket világgá, amíg ki nem ürül tőlük teljesen az
ország!

MINISZTER: A károgó vészmadarak szerint.

PADRE: ...akik szavában és becsületességében nincs okom kételkedni, sem nekem, sem másnak!

MINISZTER: De felelőtlenségükben ugyancsak! Ahogy a híreket, de még a tényeket is ferdítik és hamisítják. „Kiürül az ország!” És mi lesz a helyén? Egy lyuk? Majd megtelik!

PADRE: De mivel?

MINISZTER: Emberrel s ország lesz, újra, bárhogya is.

PADRE: Haza nélkül? A mieink nélkül?

MINISZTER: A „mieink”! Kik, mik: milyen kategóriák ezek szociologice?

PADRE: Akikért mi örököltük a felelősséget.

MINISZTER: „Haza”! „Ősi föld”! „Szent múlt”! A hátam borsózik, hacsak hallok is ezeket az agyonpuffogatott szavakat. Meggyötört, megalázott, megnyomorított, megcsontított nép vagyunk? Itt, ebben a helyzetben ehhez kell igazodnunk. Egyezkedve a nálunk erősebbekkel. Nyitott szemmel nézve előre.

PADRE: Odakötte a ránk, és csakis ránk hagyott népnek, a nemzetnek annyi vihart látott bárkáját, ahogy a fiatalok mondják, olyan szúrágta hajóhoz, amelynek napjai meg vannak számlálva.

MINISZTER: Te is ezt mondd? Tudva, hogy milyen tiszttség vár bennünket azon a nagytekintélyű hajón?

PADRE: Azt a hajót gályarabok hajtják, készen arra, hogy az első reccsenéskor ők baltázák darabokra. Nekünk ott a korbácsos felügyelők tisztjét kínálják.

MINISZTER: Talán. Nyitányul. Így lehet a békülés okos híveit egy asztalhoz ültetni...

PADRE: ...összeboronálni az önhittség elszánt hóhéraival.

MINISZTER: Olvasom azt is. Az öt világrész minden kis népe olyan messzebb néző egyezkedés felé halad.

PADRE: Verem felé. Mint Breughel festményén a kéregető vakok!

MINISZTER: Sötét a te ecsetkezelésed is rólunk, „előljárók”-ról.

PADRE: Dehogya rólátok! Senkiről, amíg ilyen a „szellem napvilága”, a nemzeti közvilágítás.

MINISZTER: Megkönnyebbülve hallok! Hogy ezért nem mi felülvalók felelünk.

PADRE: De ki is? Már a harmadik nap, hogy kijöttem, szinte a levegőben éreztem a „közszellem” változását. Azét, ami, ha jó, mindenütt jelen van, mint valaha az Isten. Ami nekünk az istenség volt.

MINISZTER: Jobb, rosszabb? A „közszellem”?

PADRE: Ha mérni tudnám! Rejtezük az is, de meg-megcsapja az orrom. Mindenkiben áru-lót szimatolok. Még a költők is! Ott az Olimpusz tetején!

MINISZTER: Verik a lantot. Rendületlenül!

PADRE: És ha oda is felhatott... a mocsárgőz!? Amikor rámcapták a kazamata ajtaját, szívemben az a vers lángolt és világított tizenöt éven át, amely az országba látogató császárt angol paripára ültette, és ötszáz velszi bárd példájával vágta a szemébe a „gyilkos”-t.

MINISZTER: Világirodalmi remek! Betéve tudja minden iskolás!

PADRE: Amikor kijöttem, első olvasmányom megint egy vers volt. Hogy betéve tudjuk, az is arra készült? Ugyanaz a költő az ország legnagyobb emberének tragikus halálára írta.

MINISZTER: Mestermű éppúgy. Egy nemzet tette magáévá.

PADRE: De mire? Mi végett? Az a nagy hazafi öngyilkos lett. Halálba kergette az önvád s a köré szoruló vád: hatósági bűnvád. Minderről a hosszú — mindig fenn szóló huszonöt szakasz kifoghatatlanul értékentő kétszáz sorában egyetlen lehelet sem. Véletlen célzás sem, ki ellen küzdött a nemzet vezére, ki buktatta-hátráltatta, taszította a sírba!

MINISZTER: Milliókhöz intézte gyászdalát az a költő.

PADRE: A gyászdal megrendelőihez, a gyászolók helyett. A nagy költemény nekem azáltal

is beszél, mélyreható a mű, kiegyezési mintaalkotás, lángelme kohóból. De én azóta nem olvasok verset.

MINISZTER: Hanem homokba a fejet. Festeni való ez az álláspont is. Épp csak az gondolható hozzá: meddig bírja a fej a föld alatt. S a büszke struccot egy kölyök lebunkóztatja.

PADRE: A menekülő patkány ösztönét, szemjárását is elvesztettük.

MINISZTER: Vannak egyenes jellemű férfiak, akik vállalják azt a kompromisszumot. Neveket sorolhatok.

PADRE: Zsarnoki önkénnyel?

MINISZTER: Még azzal is lehet — ideig-óráig — egyakaratumk.

PADRE: Azzal, aki csak a hatalmát akarja vissza?

MINISZTER: Lehet tisztességes alku is, amikor közös érdek megtartani a szót. Hímetet teszem rá, hogy...

PADRE: ...te betartod. De a hatalom betartja-e? Ha akarná se tudná. A hatalom természete, hogy még több hatalommal töltekezzék. Hogy önkény legyen, mihelyt pihenni mersz. A rossz ügyre nem mentség, hogy jó jellemek is támogatják.

MINISZTER: Tehát: nem?

PADRE: Nem.

MINISZTER: Hiszel a póruljárt népigazgatónak, aki most a világ túlsó feléről a híres szónoki hangján kasszandrai jóslatokkal rettent mindenkit a mi utunkból? Mintha nem volna minden az égvilágon „kiegyezés”. Vigaszul mondjam vagy megrettentésül? Még a szerelemben is, a házasságra készülő jegyesek közt! És aztán! A lelkek a jellemek összefonódása után, a testek összeköszörülődése! Tudod, mi szerintem Beatrice istenítésének földi próbája? Hogy a férjje dicsőült széptevő, hogyan hordja el alóla az ágytálat! Aki azt nem fogja föl, az idő ilyen hangulatváltozását: süket? Nem, gyáva, lusta agyú: antiszociális! Anyját a feleségem égbe emelné, én a pokolba lökném, s együtt éltünk, egy mellékhelyiséges lakásban. Egy kis türelem és a jólét, a biztonság fellegvéra lesz ez az ország.

PADRE: A magamfajta csontosodó agyú — s gerincű — öreg némi kétellyel hall invitálást azok részéről, akik tegnap még a síralomházban sem használtak ilyen hangot, barátaink sírjának megkoszorúzását is „helytelenítették”. Kételyemet mintha az idő is igazolná... Hallom a zengő szavakat, de hallani vélem a fojtott — az elfojtott — jajokat is. Ezekre finomítanám a hallásomat. És ezt tanácsolnám nektek is. Hol van az idő, amikor ezek a szólamok még szent szavak voltak: egy nemzedék — egy megújuló társadalom — hiteles igéi?

MINISZTER: Mindnyájan ezt valljuk. De mégis — külön és külön tábortban. Ég a ház és te — épp te nem tudnád, hogy van pillanat, amikor egy vödör víz is több, mint száz szózatag?

PADRE: Én ne tudnám? A markom várja szinte, hogy kapjak valami tennivalót.

MINISZTER: Mikor precizálhatjuk a bekapcsolódásod részleteit?

PADRE: Rögtön akár! Mirella! Visszaadta már a börtönigazgatóság a kézirataimat? *(A miniszterhez):* A füzeteket kell már csak szétoszani, járásokként. Az asztalosok máris kezdenek ácsolni a polcokat.

MIRELLA *(belép az iratokkal):* Tessék.

MINISZTER: Ezzel kívánsz közénk állni?

PADRE: Amihez értek. Amire szükség van.

MINISZTER: Bocsáss meg, részéről ez tréfának is erős.

PADRE: Komolyan mondtam.

MINISZTER: Amitől a tréfa már maró gúny. Amitől a válaszod nem csak visszautasítás, hanem sértés! Nyilvános megvetése a mi — jószándékunknak! *(Haraggal kimegy. Visszaszól):* Befejeztük!

(Az üres színen néhány utazótáska. Ancilla hasonlókát hoz be. A később belépő Padre kezében is paraszti útikosár és könyv.)

ANCILLA: Ebbe mind könyv kerül?

PADRE: Még ezeken kívül is, ami útításkát csak találsz még a padláson.

ANCILLA: S mind el tetszik olvasni?

PADRE: Nem magamnak viszem.

ANCILLA: Csak legyen fuvar az állomáson. Aki ilyen terhet elvállal, arra a kátyús, hosszú útra.

PADRE: Megáll ez ponyva alatt akárhol. Nem kér enni.

ANCILLA: Aztán ki látja el a nagyságos urat abban a tenger kietlenségben? Nehezen búcsúztatjuk.

PADRE: Legalább most a búcsúzáskor ne nagyságos urazz. A fiam a nagyságos.

ANCILLA: Hát... ki látja el ott a tanár urat?

PADRE: Tanár bácsit. Ellátja az magát. Csak tető legyen a feje fölött. Nemrégiben jártam egy barátom szüleinek a roskatag tanyáján. Még az is megfelelt volna annak a tanár bácsinak. Van kút, mert valamikor kertészet is tartozott hozzá, jó föld tehát, közelben meg erdő. Tudsz te kapálni?

ANCILLA: Tudtam: szívesen abbahagytam.

PADRE: Én meg akár most is belekezdnék. Ha bírná ez az elnyűtt derekam. Kiemelni egy kapa földet, bedobni egy szem krumplit, visszaereszteni rá a földet. Örömebb csinálnám, látod, ezt a mesterséget, mint emberi koponyákat emelgetni s hullajtani tele mindenféle jó vagy rossz magokkal. Nálatok is úgy ment a krumpliültetés, hogy az egyik csinálta lépésenként a gödröcskéket, a másik meg hullajtgatta?

ANCILLA: Úgy. Annyi kapálást azért vállalnék a tanár bácsi keze elé.

PADRE: Az volna a szép! Minden kapavágás az lenne nekem, mint mikor a fronton fedezéket hánytam magam elé a tábori ásóval. De hát, tréfa gyanánt emlegetem én már magamnak is az ilyen álmokat. Be vagyok zárva halálig, a magam mesterségébe, hogy még a tanyákon is legfeljebb ilyen könyveket kínálgassak.

ANCILLA: Dicsérni tetszett pedig, hogy milyen szívesen csinálja. Egyedül abba a sivárságban. Kéménye, főznivalóhelye van legalább annak a háznak?

PADRE: Alig várom, hogy ott legyek! Siess hát, hordd a többit.

(Ancilla kimegy, Padre folytatja elmerülten a rakosgatást, Fernando besiet.)

FERNANDO: Mirella itt van?

PADRE: Mirella?

FERNANDO: A feleségem, ha szabad így mondanom.

PADRE: Innen elment.

FERNANDO: Hová? Meddig?

PADRE: Elment. El.

FERNANDO: Üzenet nélkül? Hogy mikor jön vissza?! *(Szünet után):* Épp ma, most, ilyenkor? Nem mondva semmit arról... amit hát kereken nekem kell apával közölnöm. Nincs választás, de tétovázás sem tovább. Bármit gondol is apa, félre kell tennie az egyéni gondolatait; a család jövője a tét, arra kell gondolnia, áldozat árán is.

PADRE: Gondoltam arra is, fiam, számotvetve a nem egy áldozattal. De hát a mai áldozat nem mindig áldás a holnapnak. Annyira még nem vagyok öreg, hogy ne mosolyogjam meg magamon én magam az öregség tüneteit. Mondjam a legújabbat? Lépcsőn fölfelé még elég legényes a járásom. Lefelé még inkább az lehetne. De mit veszek észre? A szemem grádicsonként élém szegeződik, szinte tapogatná, törékeny jégnek nézné, ami itt várja; ez a hitvány szem már külön megöregedett. Abban vagyok bizonyos, ami mögöt-

tem van. Dehogy is lettem maradi! Nincs amivel én ki ne egyeznék. De hát lássam csak, milyen az a jég. Mert számárként csúszkálni rajta, azt mégsem élvezném.

FERNANDO: Estig szomjasan hallgatnám, de ez már a döntés perce.

PADRE: De hisz már döntöttem. *(Zsebóráját nézi.)* Hol késik azzal a kocsival ez a Carlos? Utána néztetek?

FERNANDO: Ha apa kimegy ebből a házból, vegye úgy: gerenda, mennyezet, téglák és fal omlik ránk.

PADRE: Vagyis?

LEONA *(ront be)*: Ezt nem teheti velünk, apa!

PADRE: Mert a te fejedre is rádól az új emelet?

LEONA: Apának köszönhetjük ezt az újabb kevés ráépítést is, de egyenként dobom le róla a gyerekeimet, ha apa árván hagy benne bennünket.

FERNANDO: Egy év múlva kenyérré se lesz pénzünk, nemhogy részletre, fűtésre.

LEONA: *(apja nyakában)*: Még meg se szoktuk annyi távollét után apát és máris... *(Zokog.)* Nem hagyhat itt bennünket!

PADRE *(lánya hátát veregetve)*: No, nem a börtönbe megyek vissza, és el-ellátogatgatok hozzátok.

LEONA *(egy újabb sírásrohamban)*: Megyünk mi is apával, megyünk mi is! *(Magsértődve, hogy Ancilla odapillant.)* Te még mindig itt leselkedsz? Itt pusztítod a levegőt?

ANCILLA: Várom, hogy összekészítsem a tanár bácsi minden holmiját.

LEONA: A „tanár bácsi”-ét?

ANCILLA: A tanár úr parancsára!

LEONA: A saját holmidat készíthetnéd, de hamarost.
(Csengetnek. Ancilla kimegy.)

FERNANDO: Ez az elnök úr csöngetése, a sietős.
(Várakozó csönd az ajtó felé.)

CARLOS *(elhárítva az udvarias készségeket)*: Nem, elülnöm sem lehet hosszasan.

FERNANDO: Valami váratlanság?

CARLOS: Jelentéktelen. A kedves csendháborító, az én drága Ramon barátom, nem járt erre véletlenül?

FERNANDO: Nem hiányoltuk.

CARLOS: Nem is láttátok errefelé? Azért késtem, mert úgy volt, hogy hazajön, hozzám, és már nyugtalanított a várakozás. Ok nélkül persze. Mirella nincs itthon? *(A tagadó jelek-re)*: Az megmagyarázná, hogy tán együtt... *(zavartan a férj miatt)* — hogy tán egyiküknek sem erős oldala az időérzés. *(Hangot váltva)*: Kezemet a tűzbe, hogy egy-két pillanat múlva védcencem nyomja meg sürgősen a csengőgombot, mentegetődve az elkészülése miatt. *(Az ajtóhoz lép.)* De a kocsi, kedves bátyám, előállt. Mehetnénk, ha megengedné, hogy ezekkel a fiatalokkal tegyem rendbe a szénásszérút az újabb szélfordulások után... A szétköltözési tervekkel ennek a nagy lakásnak az egykori tervei is más aspektust kapnak. A bővítés bátyám számára állami költségvetésből folyt. Elintézett ügy Diegonál is, Cemeznél is, hogy az innen kiköltözők másik lakást kapnak, szállítással, egyszerűbbet természetesen, de nem rosszabbat, noha jóval olcsóbbat az itteninél. Szűkebb előtér, fürdőhelyiség, személyzeti szoba.

LEONA: Ahogy benéztem, onnan lesz a legtöbb elszállítanivaló, fölmondás után.

PADRE: Nem lesz fölmondás. Engem fog ellátni: velem jön. Ha akarja.

ANCILLA *(jókedvűen)*: Parancsára!

PADRE: Akkor rakd táskába a magad elszállítanivalóját is.
(Ancilla kiset.)

CARLOS: Súlyosabb gond, ami a levegőben lóg. Az adósság a villán, a hitelügyletek. Az iratok megvannak, csak egyet-kettőt kell még beszerezni, új nyugtát, jegyzőkönyvet, hogy mi illeszhető a jövő költségvetésbe, s fizethető ki addig is készpénzben. De ezzel

most ne hosszabbítsuk a családi búcsú idejét, bácsi igénybevételét. *(Leonához):* Kegye-
dék beadványára a megfelelő ügyosztály fog pótlást és tanácsot proponálni.

LEONA: Átadhatnám itt az iratokat? *(Félre vonja Carlost, s már kimenet is magyaráz neki.)*

PADRE *(miután kikísérte volna a távozni készülőket, megzavartan áll, nagy kimerültséggel leül. Magába mélyedve Ancilla belépésére nem figyel föl.)*

ANCILLA *(kezében üres vesszőkosár):* Ezt találtam még. Annyi táska sehogy sem lesz, hogy mindenteket egyszerre vigyük, együtt... Akkor most, ha ez a parancs... *(Mert nem kap választ):* Rosszul érzi magát a tanár úr?... tanár bácsi?

PADRE: Egyre rosszabbul, kedvesem. És valósággal mintha kitapogathatnám itt a mellem tájékán is. Mintha egyre jobban nyomna. Nehéz dolog ez: itthagyni a családot. De legalább tudnám, helyesen tettem-e; amikor pedig csak így tehettem. Börtönbe „vonulni” egyszerűbb út volt, oda vittek, valósággal segítő kíséretben. Eszembe sem jutott a felelősség! De most, de így? *(Észre sem veszi, hogy már nem Ancillának beszél, hanem önmagának. Mosolyog.)* Igen, a bilincsen néha szabaddá tesz: a lelki furdalástól! A cellakövön is jól eshet az alvás! De amikor a „kétély kígyói” tovább sziszegnek? Megtartja-e szavát a császár? Megtarthatja-e szavát egyáltalán zsarnok? Akikkel mi nem szövetkeztünk össze; nem fog-e ő azokkal kiegyezni, a maga módján, a maga hasznára? S ha noha mennek a grófok, de jönnek a bárók és — igen — világgá szóródik a nyáj pásztortalanul... *(Magára riad.)* S valóban — így „rendeltetett”? Hová zártam be vagy ki magam azzal, hogy én mondtam ki az ítéletet, én hajtottam végre, én szenvedtem el. Egyszerre sok. Így hát gyorsan, gyorsan. Segíthetek? Persze, hogy segíthetek, én tudom itt, hogy hol mi van. *(Maga is táskát keres és Ancilla után kimegy.) (A színen néhány percig üres. Kicsapódik az előszobaajtó. Mirella tántorog be. Székre omlik, arcra szorított kézzel.)*

PADRE *(kezében kosárral visszatér, menyéhez siet):* Mi történt? Hozzak valamit? Beszélj!

MIRELLA *(fulladást legyőzve):* Elfogták! Megkötözve! Magukkal vitték.

PADRE: Kit? Őt?

MIRELLA: Az én hibámból!

PADRE: Mondd már az ég irgalmára. Hol, kik?

MIRELLA: Ide „nem tehettem be a lábát”. De látni akart. Engem... Mindenképpen. S én is. Mert én meg, igen, örökre el akartam, ki akartam menni, ki, ki ebből a házból. A Nagy Hídnál üzentem neki találkozózt. Minél hamarabb. Rohantam, készen, hogy sose térek ide vissza. Csak később vettem észre, hogy valaki a kaputól fogva nyomomban van, kerülget is, férfikiváncsiskodással. Akkor még: utcai tolakodó, azt hittem, és még gyorsabban vittem a szerencsétlenséget Ramonra. Előbb érkeztem, tekintgettem magam köré. Ekkor dermesztett csak meg a rémület, mit okoztam. A tér másik oldalán az előbbi férfihoz két másik csatlakozott, rendőrkutyával, két rendőrkutyával, mögöttük zárt kocsival. Már sikoltani is hiába sikoltottam volna...

PADRE: Nyugodj meg. Beszélj!

MIRELLA: Aztán az, akit utcai tolakodónak néztem, átjött hozzám. Azzal rázott föl a dermedtségemből, hogy jobb, ha szépen hazajövök. Majdnem lovagiaszkodva tette hozzá, hogy Ramont szinte kedvük ellenére fogták el, de hát nyomós volt a bizalmas följelentés, hogy Ramon a városban van és... és ők mossák kezüket, mert ahhoz nemcsak szenny tapad... Hanem vér is?! Manuel bácsi! Segítenie kell. Bármilyen áron. Megölik.

PADRE: Az én kezem nem ér el odáig.

MIRELLA: Az nem lehet, hogy senki ne akadjon, aki legalább tanácsot adhatna.

PADRE: Ha csak ő nem, aki most kiment.

MIRELLA: Carlos?

PADRE: Az urad. *(Mirella megrezzenésére.)* Maradj. Majd én beszélek velük, helyetted is. A nevedben is.

(Kimegy Fernando szobájába.)

(*Ancilla jön be újabb kosárral, de képtelen megszólítani az összeroskadó Mirellát.*)

CARLOS (*siet be*): Emlékezzék, — csak egy-két részletet kérdeznék. Civilruhások vitték el?

MIRELLA: Két egyenruhás is. Azok irányítottak.

CARLOS: Akkor súlyos, reménytelenül. Többé látni se fogjuk. Tíz-tizenöt év múlva legfeljebb, ha annyival megússza.

PADRE (*jön be*): Minden reményt akkor sem lehet feladni. (*Karon fogja Carlost.*) A börtönben is él: — akit éltetnek. De tekintsük ezt a kettőnk témájának. (*Kivezeti Carlost. Az ajtóban megjelenik Leona.*)

MIRELLA (*egyedül gépiesen rak egymásra néhány könyvet, csomagot készít. Leakasztja kabátját, fölveszi.*)

FERNANDO (*megkönnyebbülten lép be, semmit nem észlelve Mirella állapotából*): Tisztul végre a ház. Alig várom, hogy a magunk meghitt levegőjét szívhassuk. Csak vigyék minél messzebb, aki nem közénk való. Pedig ezzel a csendháborító Ramonnal néha magam is elvitáztattam volna. Részletesebben is. Más gond híján. A sógor a szeszgyár bővítését is szóba hozta. Őstermelő földbérlettel lehetne bővíteni s abba engem is bevenne, mint szakértőt; később mint részvényest.

MIRELLA (*leül; némi csönd után*): Én elmegyek.

LEONA: Elutazol?

MIRELLA: Elválunk.

FERNANDO: Elköltözési vágy, rajtad is?

MIRELLA: Elmegyek. Végleg.

FERNANDO: Nyugodtabb pillanatban kellene beszélnünk róla.

MIRELLA: Egyszer; majd ha már elmentem.

FERNANDO: Egymáshoz voltunk rendelve. Azt hittem.

MIRELLA: Én is. És hogy már csak össze kell egyezkednünk.

LEONA: Hallhattad, mi mennyire közénk soroltunk benneteket. Az urad ma is átveheti azokat a részvényeket.

MIRELLA: Ti tán részvények összepárosítására gondoltatok... Én meg...!

FERNANDO: Kettőnk közül te voltál, aki... kezdetben... Észre kellett vennem: vonzódtál hozzám.

MIRELLA: Akinek hittelek; apád fiához.

LEONA: A jobbik eszeddel vonzódtál hozzá — hozzánk. A szerelem lángja is csak akkor lobog, ha tűzhelyet kap. Jó huzattal. Itt pedig jó tűzhely épült, jó alapokra.

MIRELLA: Börtön épült, kezdettől fogva!

FERNANDO: Nos, nem voltam, amit leányáloznak szokás nevezni, de...

LEONA: „Leányálo!” A csalások csalása: az öncsalás teteje! Kutya ugat, pénz beszél, és működteti a szívek legtitkosabb rugóit is, én vagyok a megmondhatója, nem is egyszeri szenvedője. Tudod már, de hogy, hogy mi a módja az elviselésnek is.

MIRELLA: A hangsúlyodból érzem.

LEONA: Az okos alkalmazkodás, kedvesem. A gögtelenség. Ez minden otthonépítésnek, mindenfajta összepárosodásnak, házasságnak is az alapelve.

MIRELLA: Otthonom, az nem volt soha.

LEONA: Mert nem nézted meg, ki került melléd. Az Isten vagy a házasságszerzők akaratából. Mert az erősebb mindig kifosztja a gyöngét. Még a gondolataiból is. De engem már nem foszt ki férfi, az sem, akivel én vágyódtam pucérságra, teljes ingtelenségre.

MIRELLA: Féltre várom, mi a gyógykúra.

LEONA: Becsapod őket. Várj, ehhez az asszonyi agyadon nyiss ajtót. Úgy becsapni szegényeket, hogy mégse csalódjanak. Sőt te se csalódj. Épp csak a kényszernek engedve és arra hárítva a felelősséget.

MIRELLA: És aki mégsem adja meg magát?

FERNANDO: Az özönvíznek, a gátszakadásnak? Mert ernyő alatt, sőt esz alatt állhatsz?

MIRELLA: Meg a saját bőrömben, akárhogy.

FERNANDO: Mert azt hiszed, hogy az tied? Gyerekeid vannak.

MIRELLA: De azok képében sem zsarnokaim. Ne folytassuk. Más a szótárunk, a nyelvtanunk, az országunk. A bolygónk.

FERNANDO: Ahol élünk.

MIRELLA: Külön-külön, de most halálíg egymástól.

FERNANDO: És az egész világtól?! Már két ember összetartozásában ott van: engedni kell a másiknak.

MIRELLA: De nem a bűnnek! A rossznak! Az árulásnak.

FERNANDO: Mintha a Csendháborító szavait hallanám.

LEONA: Minden házasságban vannak krízisek. Amikkel egy a dolog: túljutni minél hamarabb rajtuk; mint a gyermekkori kanyarókon: csak erősítenek, immunizálnak. Te, kedvesem, még mindig nem választottál. A vérképletedben még mindig van egy részecske: „És ha a szépszavú világfutó útjait követtél volna; vagy követnéd”? Gondolom, nyitott rá alkalmat. *(Mert Mirella nem válaszol.)* A tisztessége mellett szól, ha nem. Mert hisz az ő útja most — tíz évre, tizenöt évre? *(Mutatja, hogy börtön.)* És ne csak azt képzeld el, milyen arcot fog ő éléd hozni tizenöt év múlva, hanem azt is, mit lát majd ő a te mai arcod helyén. Megrág bennünket az idő! S ha nem esz is meg, ki-kiköp, mutatóba. Sejttem, hogy szeretted s azt is sejttem, hogy ma is és ő is... De hát...

FERNANDO: És ezzel most eredj ki.

LEONA *(az ajtóban Mirellához)*: Csak annyit még neked: nem jó példa, valakit, a hitese urunkat épp akkor hagyni útfélen, amikor csak baj, és baj éri.

FERNANDO: Szeretnék egy jóvőbelátó távcsövet a kezembe adni. Elvász tőlem. Csöbörből vödörbe. Valaki ismét megszerez magának. Tán több buzgalommal — és érdemmel — mint én? Egy ilyen kitűnő teremést — aki csak úgy egész, ha társa van. Aki épp azért van kiszolgáltatva az erősebbnek, már olyannak, akit nem gyengít skrupulus. Ez a világ rendje: az erős felül, a gyenge alul. Hiába beszélek, tudom. Ilyen vagy, ilyen maradsz. Sajnálom is, ha más lennél. Mert ha te sem... Atlantisztként süllyed a világ, apám világa. Jólesik — nyilván a hiúságomnak —, hogy az utolsó hajótöröttet én élesztgetem. Azaz a lélegzési gyakorlattal, hogy...

MIRELLA: Nem kell folytatnod.

FERNANDO: Nem kérem, hogy velem maradj. Számításaink félreecsúsztak. Szeretlek, de te, ha akarnál se szerethetnél egy ilyen figurát. Ezek után főképp. Az Atlantiszod elárulása lenne, hogy tán fölmerül mégis. Hogy fölvegyen. Mielőtt végleg alámerül.

(Belép Carlos, majd Padre könyvcsomagokkal.)

PADRE: Indulnunk kell, kedves.

FERNANDO: Ketrec volt neked ez a ház, sötét kalitka. De te, lám kiléphetsz belőle.

MIRELLA: Hova? *(Leveti s fogasra akasztja a kabátját.)*

Vége